

Ferenczy Aranka

Bőrdíszmű alkatrészek diszítése, jelölése

NSZFI
NEMZETI SZAKKÉPZÉSI
ÉS FELNŐTTKÉPZÉSI INTÉZET

A követelménymodul megnevezése:

Bőrfeldolgozó ipari termékek alkatrészeinek szabása, előkészítése

A követelménymodul száma: 1331-06 A tartalomazonosító száma és célcsoportja: SzT-009-30

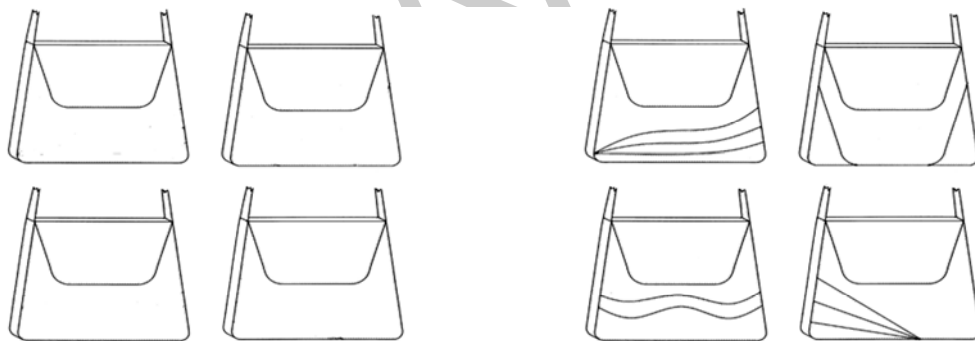
BŐRDÍSZMŰ ALKATRÉSZEK DÍSZÍTÉSE

ESETFELVETÉS – MUNKAHELYZET

Egy bőrdíszmű-ipari üzem különböző termékeinek díszítési műveleteit kell végrehajtania. A bőrdíszmű-ipari termékek legnagyobb része divatcikk, ezért nagyon fontos szerepe van a különböző díszítéseknek. Az esztétikusan, divatosan díszített termékek tetszetősebbek, értékesebbek, ezért magasabb áron, és gyorsabban eladhatók.

Az a feladata, hogy az adott üzemben meghatározza az alkalmazandó díszítések módjait. A megfelelő módszerek kiválasztásához elemezze a díszítések lehetőségeit, és beszélje meg munkatársaival a leghatékonyabb megoldások alkalmazási lehetőségeit.

1. **Példaként** vizsgálják meg az alábbi ábrán látható modelleket. A női táskák közül melyik csoportra találnának a leggyorsabban vevőt? A bal oldali teljesen egyszerű, díszítetlen modellekre, vagy a jobb oldali különböző – de egyszerű – díszítésekkel rajzolt modellekre?

1. ábra. Díszítetlen és díszített modellek

A válasz valószínű mindenki számára egyértelmű és nagyon egyszerű, hogy a díszítetteket könnyebben el lehet adni. Az is látható, hogy ugyanaz az alapmodell változatos díszítésekkel más jellegű modellnek tűnik. Ebből a nagyon egyszerű példából is látszik, hogy számtalan sok díszítési módot alkalmazhatunk a különböző bőrdíszműipari termékeken.

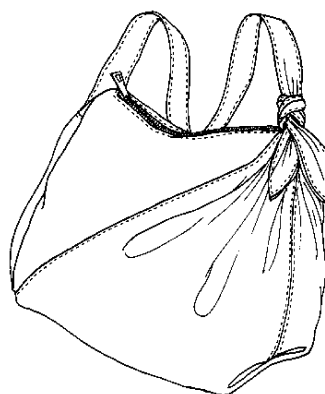
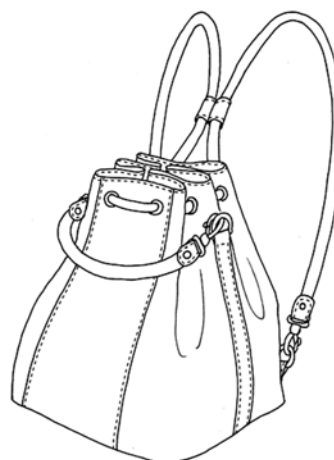
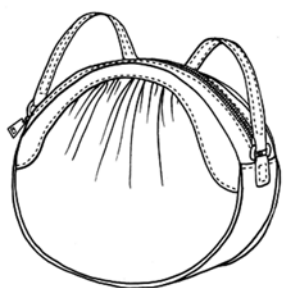
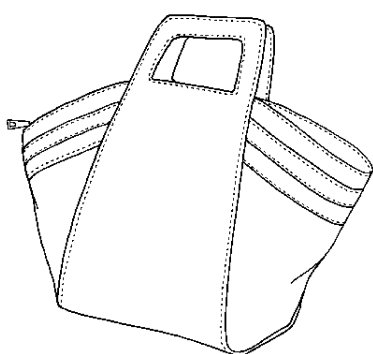
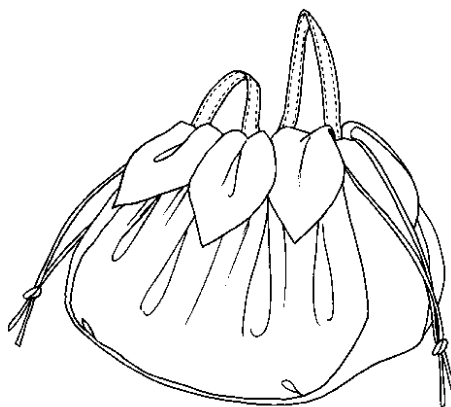
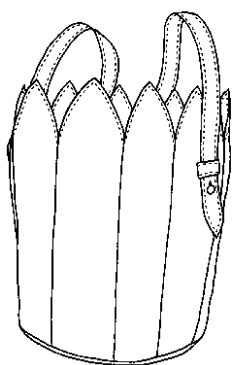
SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

1. A bőrdíszműipari termékek, alkatrészek díszítési módjai

A termékek díszítési módját több tényező befolyásolja. Ezek a befolyásoló tényezők az alábbiak:

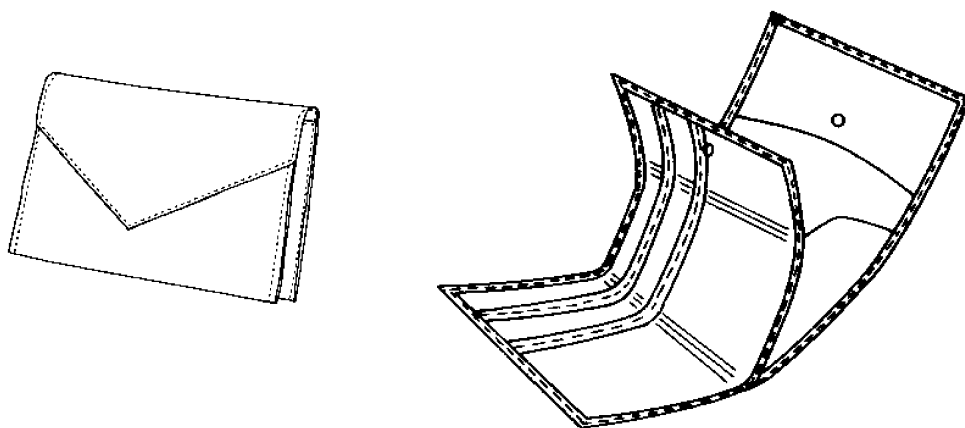
- a mindenkori divat,
- a termékek típusa, rendeltetése,
- a termékek anyaga,
- esztétikai és minőségi,
- gazdaságossági szempontok.

A *mindenkori divat* főként a női divattáskák körében befolyásolja a legszélsőségesebben a táskamodellek kialakítását, és így a díszítések módját is. A divattervezők sokszor a legszélsőségesebb táskaformákat, méreteket, színeket, díszítéseket alkalmazzák egy-egy szezon modelljeinek a megtervezésekor.

2. ábra. Különböző női táskák

A *termékek típusa, rendeltetése* szintén meghatározó a díszítések szempontjából. Például egy apróárut (erszényt), akta-, bevásárló-, sporttáskát, kazettát, vagy bőröndöt nem díszítenek túlzottan. A díszítéseknek sok esetben funkciójuk van pl. zsebek, erősítő pántok, névjegytartók, fogótartók, zárok, kellékek.

3. ábra. Erszények¹

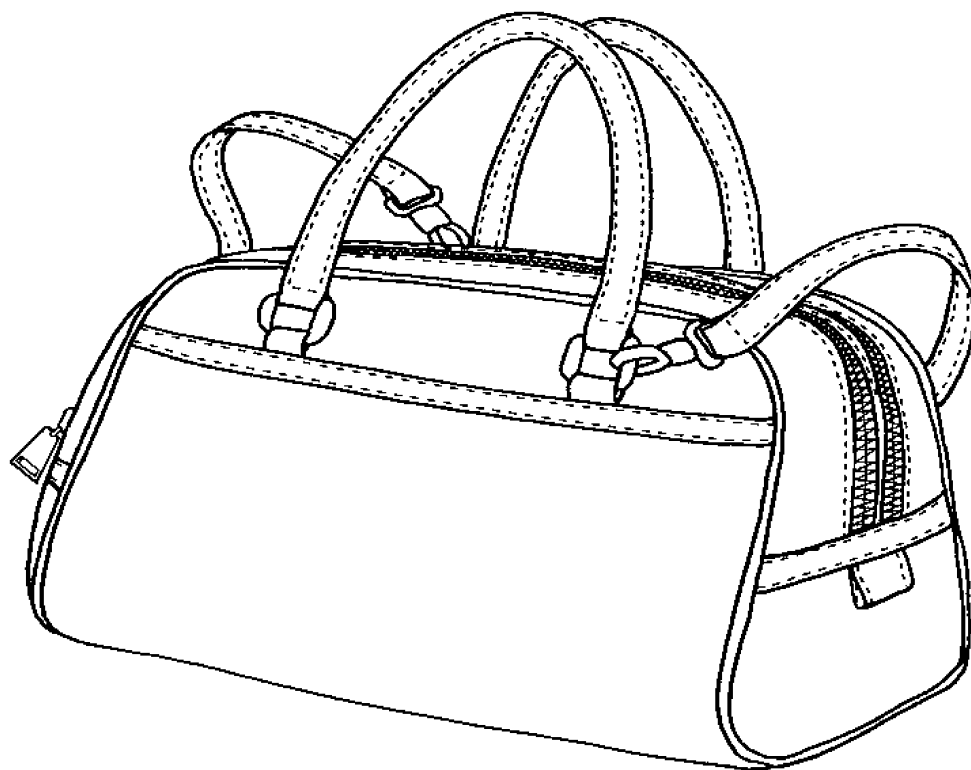
4. ábra. Aktatáska²

¹ Forrás: Csávás Imre: Bőrkonfekcióipari technológia I., 225. old. 10.7 ábra, Műszaki Könyvkiadó, Budapest 1984.

² Forrás: Szűcs Jenő: Bőrdíszműves technológia, 125. old. 111. ábra, Műszaki Könyvkiadó, Budapest 1972.

5. ábra. Bevásárlótáska

6. ábra. Utazótáska

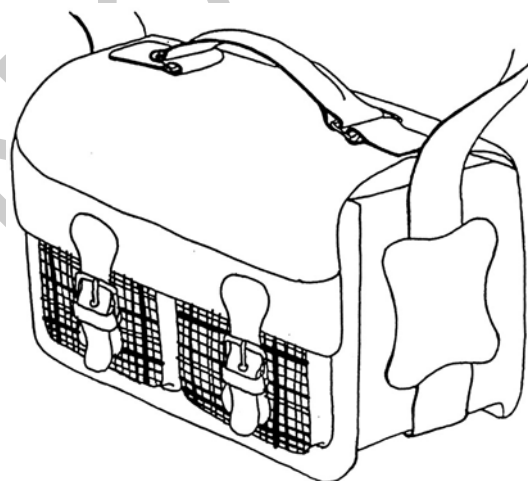

7. ábra. Sporttáska (hátizsák)

8. ábra. Bőröndök³

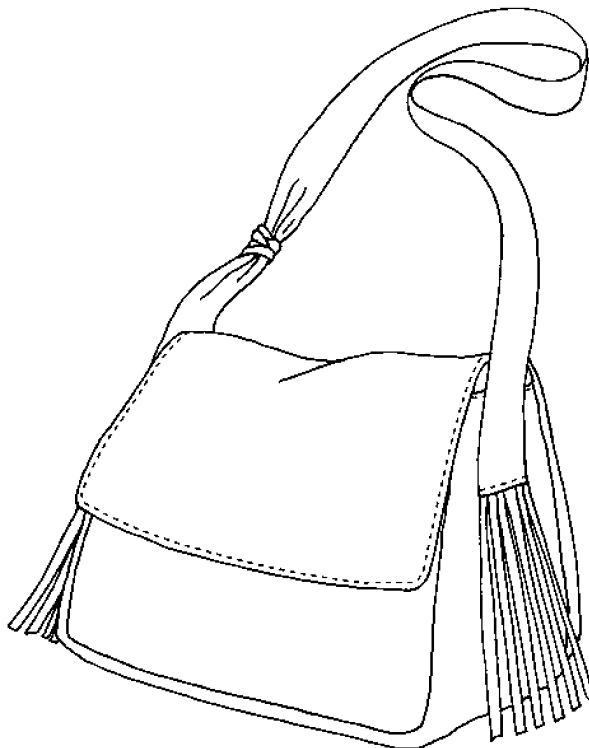
A *termékek anyaga* is befolyásolja a díszítések módját. Egy mintás anyagot csak sima anyaggal díszítenek, vagy fordítva.

9. ábra. Sima anyag díszítése, mintás anyaggal

³ Forrás: Ferenczy Aranka: Bőrdíszműves szakmai ismeret II., 176. old. 127. ábra, Műszaki Könyvkiadó, Budapest 1993.

Egy természetes bőanyagot nem díszítenek műanyag kellékekkel, vagy nagyfrekvenciás hegesztéssel. Egy szárazodó műbőrből nem készíthetnek vágott szélű díszítéseket.

10. ábra. Vágott szélű díszítések

A termék típusa, a díszítés módja, anyaga legyen mindig összhangban.

A termék és a díszítés legyen azonos (egyensúlyos) élettartalmú. Nem szabad előfordulnia annak, hogy a díszítés még hibátlan és a termék már használhatatlan, vagy a fordított esetnek sem.

Az *esztétikai és minőségi szempontok* is döntő fontosságúak a díszítési módok kiválasztásánál. Egy olyan termék, amely összehatásában nem szép, nem esztétikus – túl díszített, vagy kevésbé díszített, a díszítés módja, stílusa, arányai nincsenek összhangban a termék típusával, stílusával – nem adható el. A díszítések megmunkálása, pontossága, minősége – a díszvarrás egyenletessége, párhuzamossága, eldolgozása, a díszítő anyag hibátlansága, a díszítmények megmunkálása – szintén lényeges jellemzője a díszítéseknek.

A *gazdaságossági szempontok* minden munkavégzésnél, így a termékek díszítésénél is meghatározóak. Csak olyan munkaráforgatást, díszítést szabad alkalmazni, amit a vevő hajlandó megfizetni.

A díszítések fajtái:

- Kézi-, gépi díszvarrások,

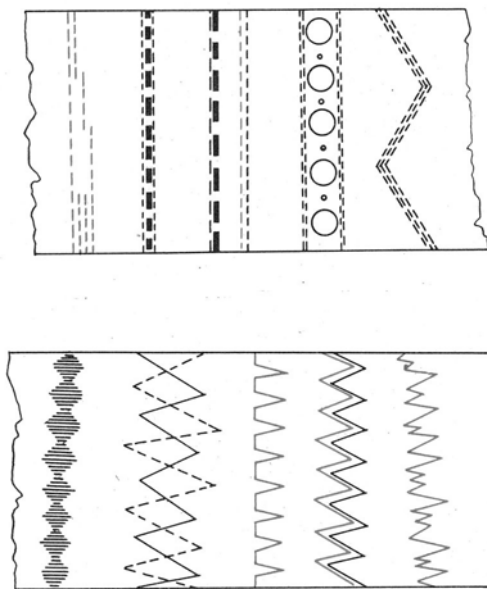
- Különböző rátétek, és alátétek,
- Domborítások,
- Ráncképzések,
- Nagyfrekvenciás hegesztések,
- Különböző szegések, varrásvédők, paszpólok,
- Lyukasztások, perforálások, fűzések,
- Fonott díszítések,
- Egyéb kézműves díszítési technológiák (batikolás, intarzia, mozaik, vaknyomás, aranyozás, festés).

A díszítési műveleteket a termékek összeállítása előtt a sík alkatrészekén végzik el.

1. 1. Kézi-, gépi díszvarrások

Jellemzői:

- A leggyakoribb díszítési mód, minden bőrdíszmű-ipari terméken alkalmazzák.
- Fajtái:
 - Kézi varrás, hímzés,
 - Gépi varrások:
 - Egysoros, többsoros,
- Különböző (hurok-, lánc-, cikk-cakk) öltésfajták, öltésnagyságok, gépi hímzések.

11. ábra. Díszítő varratok⁴

⁴ Forrás: Kováts Julianna: Cipőfelsőrész-készítő technológia I. 239. old. 151. ábra, Műszaki Könyvkiadó, Budapest 1976.

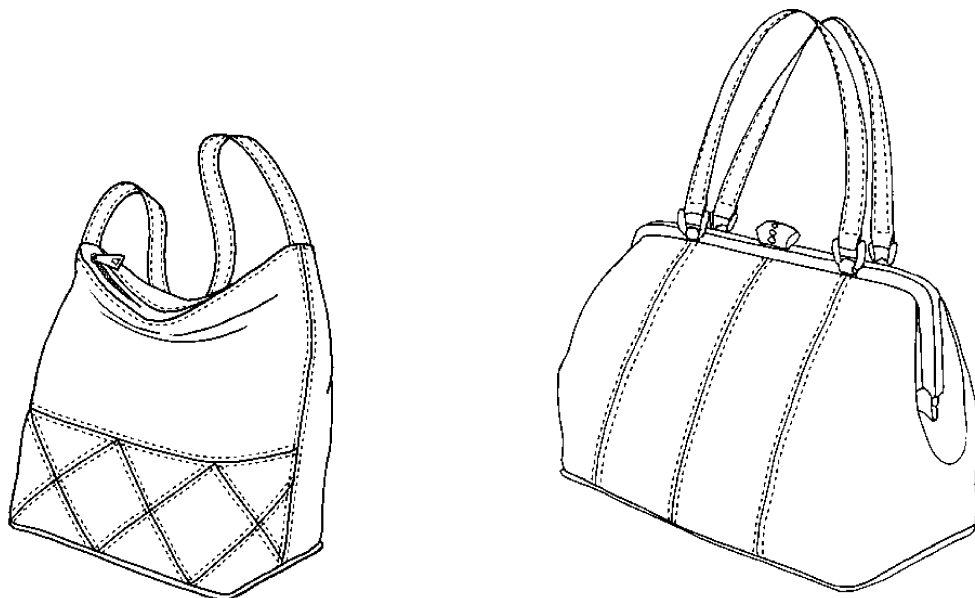

12. ábra. Gépi hímzés és eltérő színű paszpól díszítés⁵

⁵ Forrás: Valerie Michael: The leatherworking handbook, 38. old. 5. ábra, Wellington House, UK., 1993.

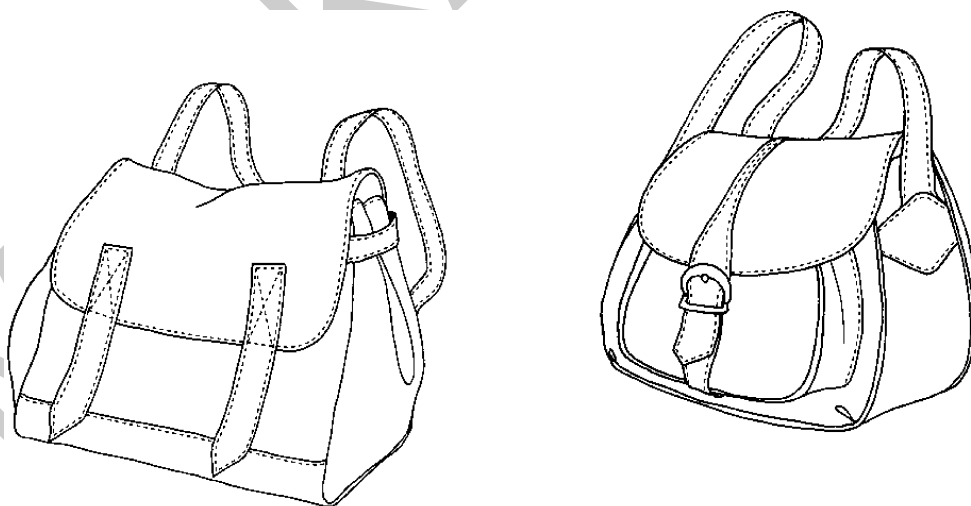
- Azonos, vagy eltérő színű cérnák, fonalak.

A díszvarrásokat és a díszítéseket főként a termékek jól látható alkatrészein – előrészek, fedélrészek, díszek – helyezik el.

13. ábra. Díszvarrások

A díszvarrásoknak lehet funkciója is, például záró elemek, fogók, fogótartók, emblémák felvarrása.

14. ábra. Díszvarrások különböző funkcióval

A díszvarrás folyamata:

- Varrásfajta, cérna, fonal kiválasztása,
- Jelölés,
- Varrás, varráseldolgozás.

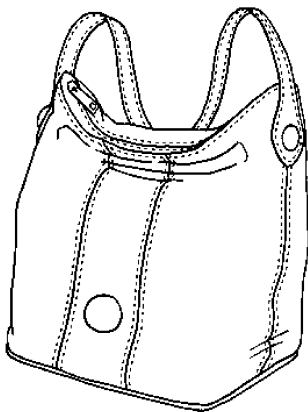
A díszvarrás eszközei, gépei:

- Kézi varrás: tű, cérna, varróár, gyűszű, hímzőkeret, olló.
- Gépi: díszvarrógépek, rövidvarrat-, és hímző automaták.

1. 2. Különböző rátét, és alátét díszítések

Jellemzői:

- A rátétek, és alátétek gyakori (régi) díszítési módok, már a honfoglalás kori tarsolyokon is alkalmazták őket.
- Rátét díszítést szinte minden bőrdíszműipari terméken alkalmaznak.
- A rátétek és alátétek fajtái lehetnek:
 - A termékek saját külső anyaga vagy a terméktől eltérő színű, minőségű anyagok (pl. szőrmék, gobelinek). Ezek a rátétek vágott (vastag nem szálaződő anyagból), vagy behajtott kivitelben készülnek.
 - Fém-, műanyag-, fa-, gyöngy-, és csontanyagok. Ezeket általában díszítő kellékként, záró-elemként alkalmazzák a bőrdíszmű-ipari termékeken.

15. ábra. Fém rátétek

A rátétek felerősítése történhet:

- Kézi- vagy gépi varrással (ez a leggyakoribb módszer),
- Fűzéssel (főleg a kézműves termékeknél),
- Szegecseléssel, fém lábakkal-, csavarral,
- Nagyfrekvenciás hegesztéssel műbőröknél, műanyagoknál.

Mint azt a 16. ábra is szemlélteti a rátéteknek a legtöbb esetben a díszítésen kívül funkciójuk is van. Lehetnek például fogók, fogótartók, sarok-, és gallérerősítések, zsebek, emblémák, névjegytartók (8. ábra), és eltakarhatnak anyaghibákat is.

16. ábra. Rávarrott rátétek

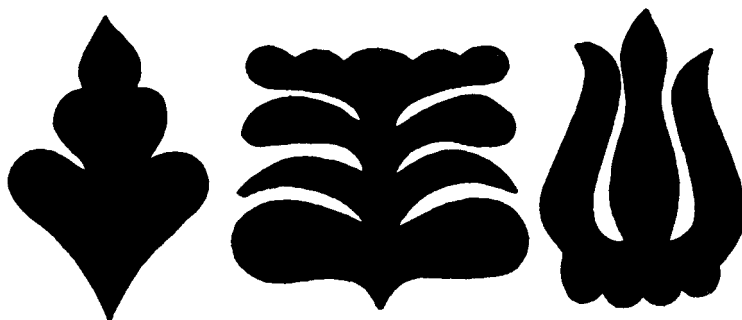
A rátétek készítési folyamata:

- A vágott szélű rátét díszítések szélét csiszolják, festik, és jelölés szerint felvarrják, vagy fűzőbőrrel felerősítik az alkatrészekre.
- A behajtott rátéteket általában – PU (poliuretán) habbal domborított – betétanyagokra behajtják, és jelölés szerint felvarrják az alkatrészekre.

17. ábra. Zsebrátétek

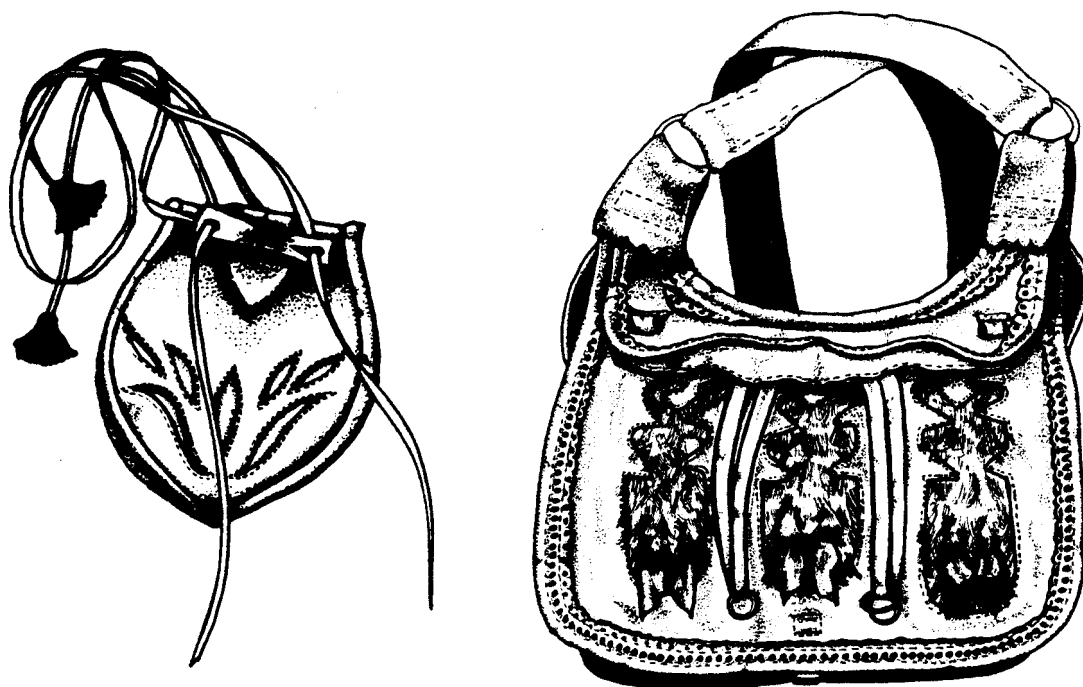
A rátétek lehetnek, kézzel felvarrott különböző népi motívumok is. Ezeket főként kézműves technológiákkal készülő termékeknél alkalmazzák.

18. ábra. Népi motívumok: virágmintás rátét díszítések⁶

Az alátéteknél a különféle kivágások, lyukasztások alá ragasztanak, vagy felvarrnak eltérő színű, mintázatú alátétanyagokat.

⁶ Forrás: Lukovszky Ilona: Bőrművesség, 56. old. 2. ábra, Múzsák Közművelődési Kiadó, Budapest 1986.

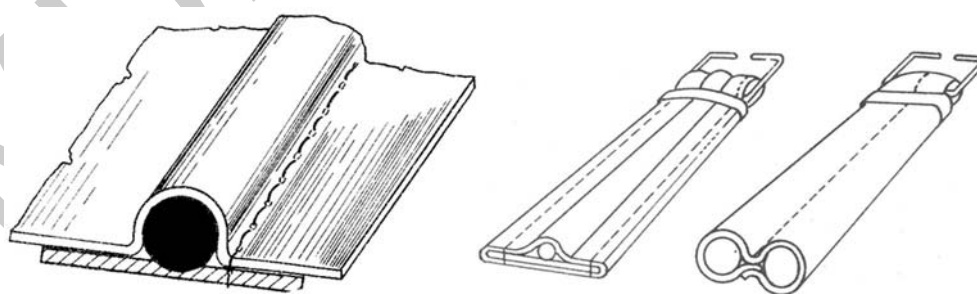
19. ábra. Alátét díszítések⁷

1.3. Domborítások

Jellemzői:

- A domborításos díszítés minden terméknél alkalmazható.
- A domborítás fajtái:

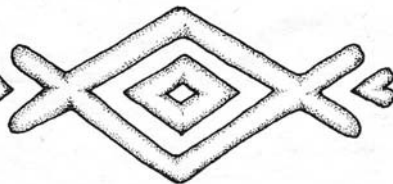
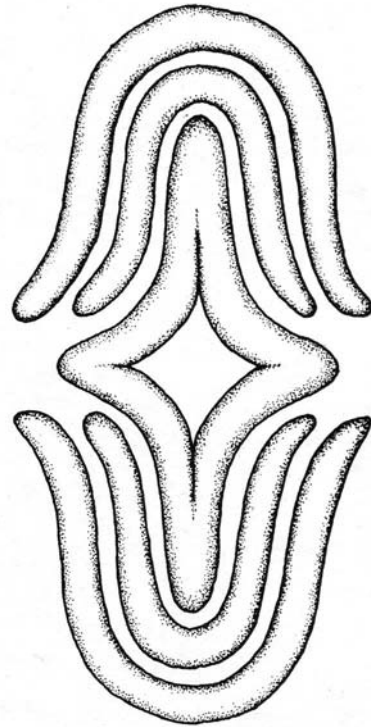
Különböző alátétanyagra – zsinór, betét, faág, kagyló, stb. – ragasztják az alkatrészt és csontkéssel formázzák (bedörzsölik). Alkalmaznak a díszítéshez zsinórbevarró varrógépeket is. Zsinórbevarrásos díszítést láthattunk 8. ábrán látható bőröndön is.

20. ábra. Zsinórbevarrásos díszítések⁸

⁷ Forrás: Lukovszky Ilona: Bőrművesség, 15. old. 28.–31. ábra, Múzsák Közművelődési Kiadó, Budapest 1986.

A természetes bőanyagokat – dísz tárgyakat – benedvesítik és pozitív, vagy negatív dúcformára nyújtják, formázzák, préselik, kalapálják, majd megszáritják, (színezik, festik). A domborított alkatrészt a hússoldal felől kitöltik (kartonnal, vattával, ragasztós fűrészporral), aláragasztják.

21. ábra. Dúcnyomásos domborítás⁹

⁸ Forrás: Szűcs Jenő: Bőrdíszműves technológia, 272. old. 244. ábra, Műszaki Könyvkiadó, Budapest 1972.

⁹ Forrás: Lukovszky Ilona: Bőrművesség, 61. old., Múzsák Közművelődési Kiadó, Budapest 1986.

1. 4. Ráncképzés

Jellemzői:

- Gyakori díszítési mód, főként női táskák főrészen, fedélrészén – puha, vékony anyagoknál – alkalmazzák. A húzott, rakott táskák keretes, vagy galléros megoldással készülnek (az anyag túl vastag nem lehet behajtani).

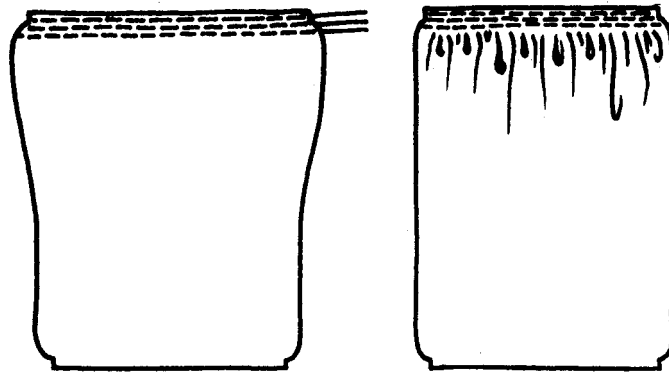

22. ábra. Ránckolt díszítések

- Fajtái:

Húzott ráncok:

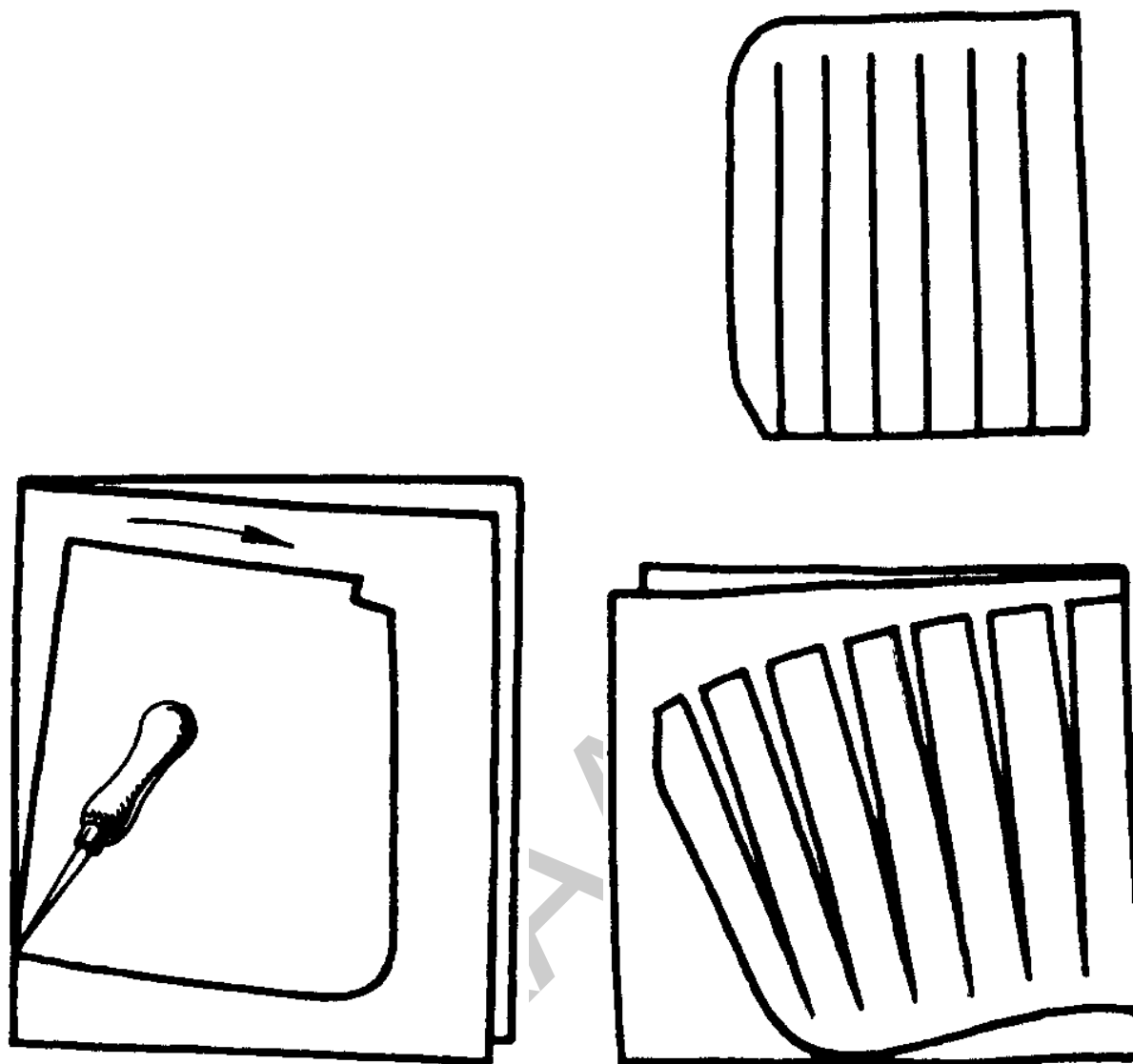
- Puha szerkezetű táskáknál alkalmazzák.
- A ráncok apróbbak, szabálytalanabbak, mint a rakott ráncok (hólok),
- Műveletei: cérnával, gumival, saját anyagával (hurkolt hordozójú műbőröknél) behúzza készítik, kartoncsíkra ragasztják, a ráncokat eligazítják, lealapálják, gallérrészt, vagy díszet ragasztanak rá és levarrják.

23. ábra. Cérnával húzott ráncok¹⁰

- Az alkatrészmintákat az alkatrész (főrész) elforgatásával, a minta felvágásával és szétnyitásával, vagy papír-, textil húzó minta készítésével (és kisimításával) szerkesztik.

¹⁰ Forrás: Beczner Farkasné: Bőrdíszműves szakmai ismeret, 152. old. 117. ábra, Műszaki Könyvkiadó, Budapest 1993.

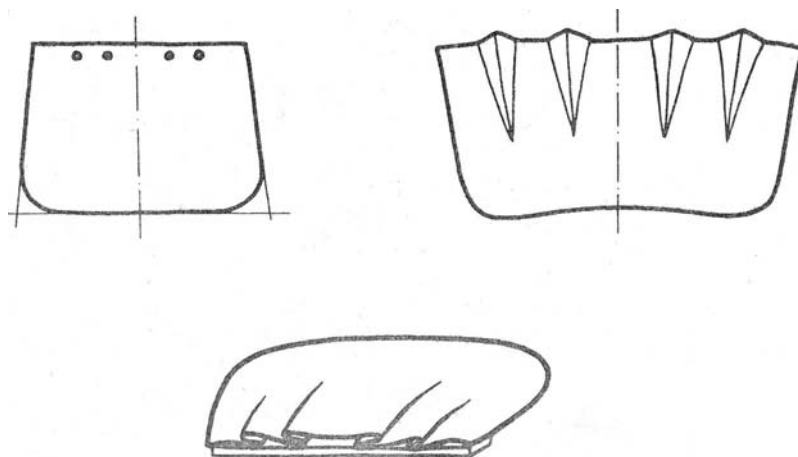

24. ábra. Alkatrészminták készítése húzott ráncokhoz¹¹

Rakott ráncok(hólok):

- A hajtások száma általában páros és szimmetrikus.
- A táska lehet betétezett, vagy puha szerkezetű.
- Az alkatrészminták pontosan megszerkeszthetők.
- Műveletei: a dolgozóminta jelölései szerint a rakott hólokat kifelé (vagy befelé) hajtva kartoncsíkra ragasztják, lealapálják, gallérrészt, vagy díszet ragasztanak rá és levarrják.

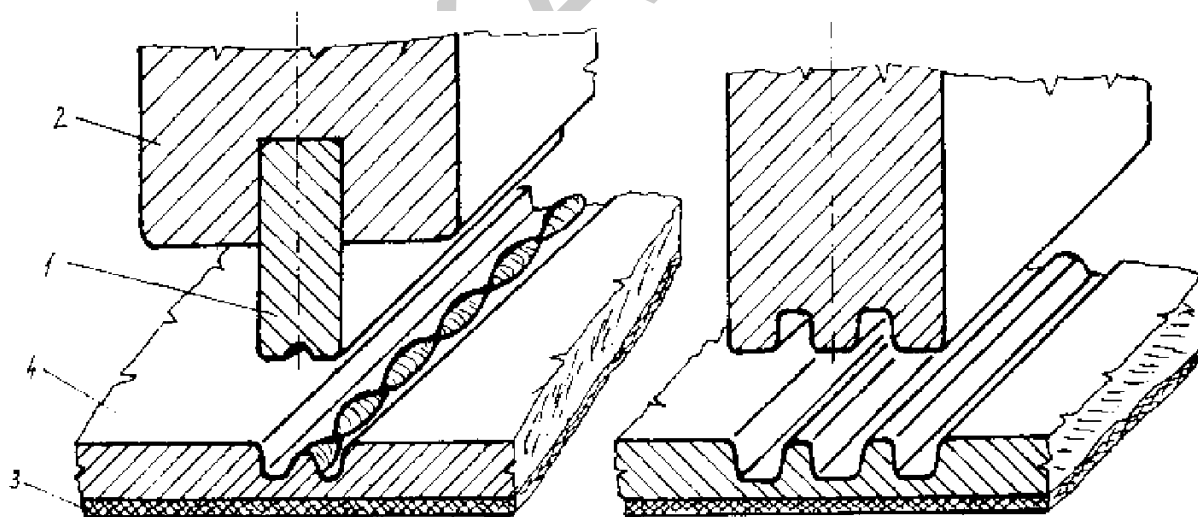
¹¹ Forrás: Beczner Farkasné: Bőrdíszműves szakmai ismeret, 153. old. 119. ábra, 154. old. 120. ábra Műszaki Könyvkiadó, Budapest 1993.

25. ábra. Rakott hólok készítése, mintái (dolgozó minta, szabásminta, rakott hó) ¹²

1. 5. Nagyfrekvenciás hegesztés,

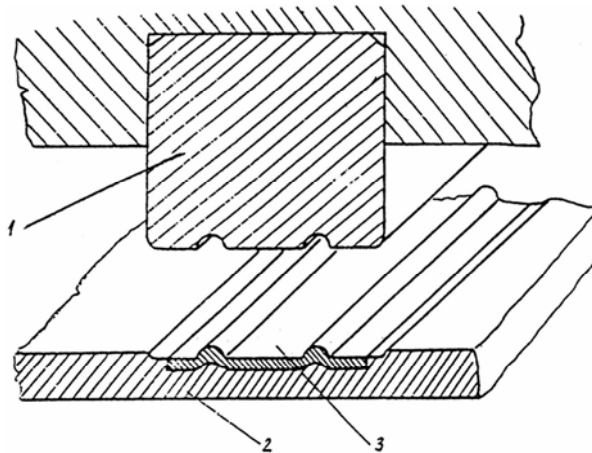
- A nagyfrekvenciás hegesztéses díszítést habosított szerkezetű fóliaműbőrök-, és textilhordozós műbőrtermékek különféle mintázatú-, alakú díszítésére alkalmazzák.
- Főként mappáknál-, tokoknál-, strandtáskáknál-, és gyerek táskáknál (kislány) használatos díszítési mód.
- Különböző varrat- és egyéb mintázatokat, rátéteket hegesztenek a termékek alkatrészeire.

26. ábra. Díszítés nagyfrekvenciás hegesztéssel (1- szerszám, 2 - tartó elektróda, 3 - műbőr hordozó, 4 - műanyag) ¹³

¹² Forrás: Beczner Farkasné: Bőrdíszműves szakmai ismeret, 153. old. 118. ábra, Műszaki Könyvkiadó, Budapest 1993.

- Gyakran alkalmazzák a díszítőhegesztést, dísznyomást eltérő színű díszítő fóliák felhegesztésére is.

27. ábra. Díszítő fólia hegesztése 1 – szerszám, 2 – díszítendő műanyag alkatrész, 3 – díszítő fólia¹⁴

Nagyfrekvenciás (NF) hegesztés: két vagy több hőre lágyuló műanyag kötőelem nélküli összehegesztése.

A hőre lágyuló műanyagokat gyorsan váltakozó irányú villamos erőterbe helyezik, a NF áram hatására az anyagok felmelegsznek, meglágyulnak és nyomás hatására összehegednek.

A hegesztőszerszám negatív mintázatát (díszítő mintáját) préselik a meglágyult műanyagba.

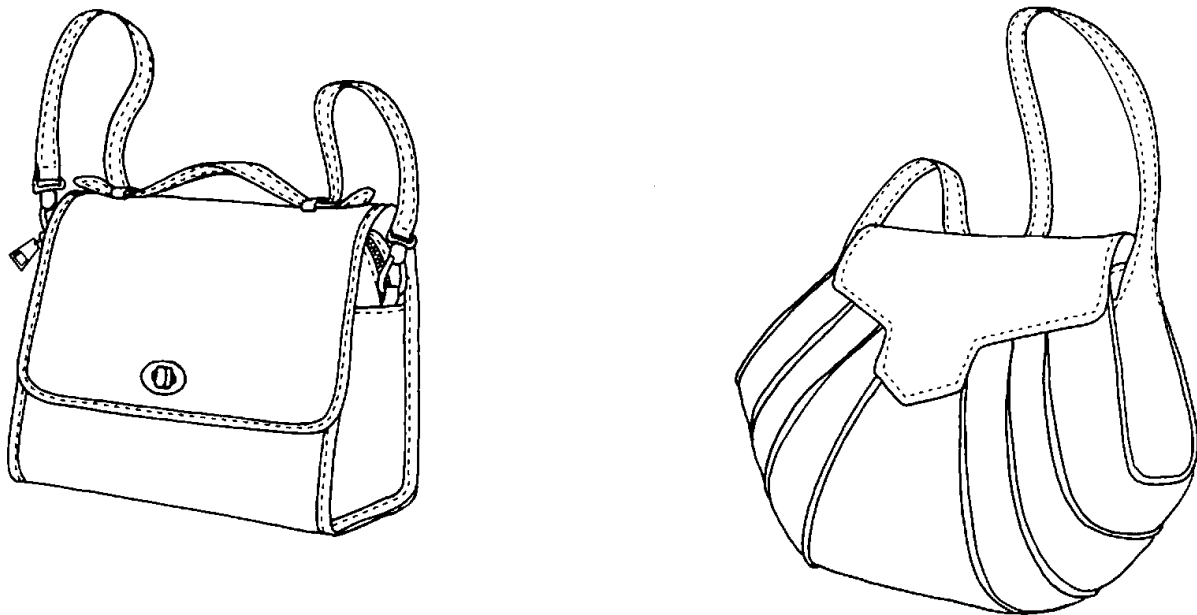
A hegesztési műveletek végrehajtásához hegesztőgépekre, és igényesen megmunkált hegesztőszerszámokra van szükség. Ezért a nagyfrekvenciás hegesztéses díszítés olcsó, tömegárúknál gazdaságos.

1. 6. Különböző szegések, varrásvédők, paszpólok

- Szinte minden terméktípusnál alkalmazható díszítési mód.
- Az alkatrészek széleinek beszegése, varrásvédők, paszpólok felvarrása is lehet a termékek díszítő eleme. Ebben az esetben a termék színétől eltérő színű, minőségű anyagokkal szegik be az alkatrészek szélét, vagy varrásvédővel, paszpóllal díszítik a termékeket.

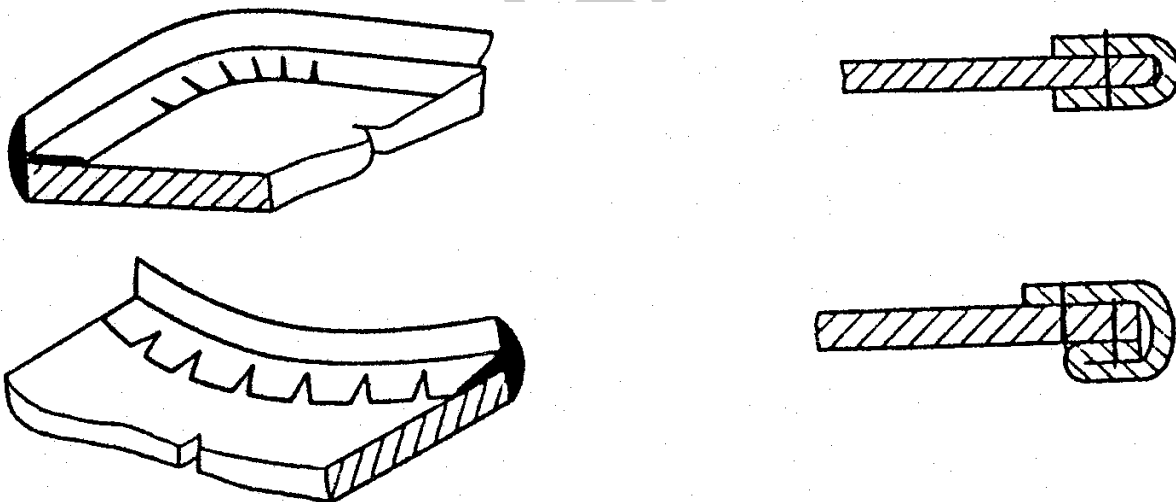
¹³ Forrás: Horváth András – Kátai István: Szakgéptan III. 206. old. 141. ábra, Ipari Minisztérium, Budapest 1987.

¹⁴ Forrás: Ferenczy Aranka: Bőrkonfekció technológia, 99. old. 2. 34. ábra, Ipari Minisztérium, Budapest, 1996.

28. ábra. Szegővel, paszpóllal, varrásvédővel díszített táskák

- A szegések fajtái: profil-, sima-, francia szegés.
- A szegőket (ragaszthatják is) paszpólokat, varrásvédőket apparátokkal, varrógépekkel varrják fel az alkatrészekre.

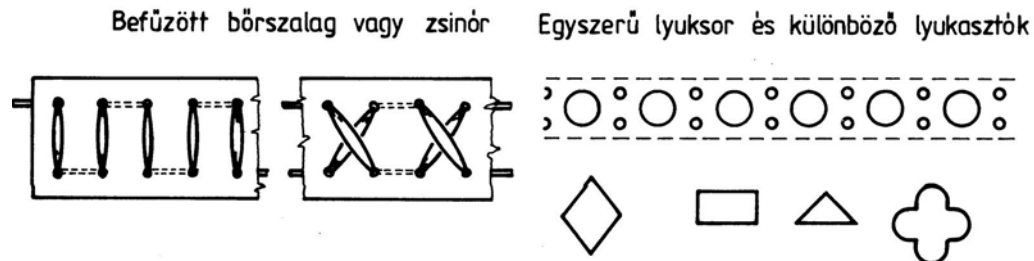

29. ábra. Különböző szegések (profil-, sima-, francia szegés)¹⁵

¹⁵ Forrás: Beczner Farkasné: Technológia, 115. old. 6.12. ábra, Ipari Minisztérium, Budapest 1990.

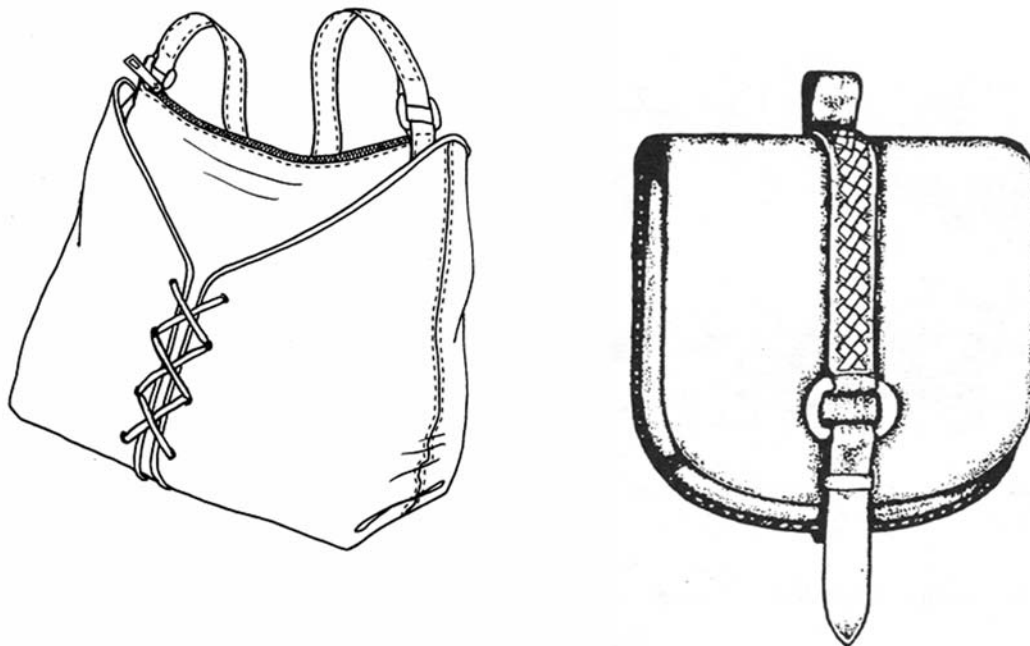
1. 7. Lyukasztások, perforálások, fűzések

- Lyukasztásokkal, perforálásokkal, fűzésekkel minden bőrdíszműipari terméktípus díszíthető.

30. ábra. Fűzések, lyukasztások¹⁶

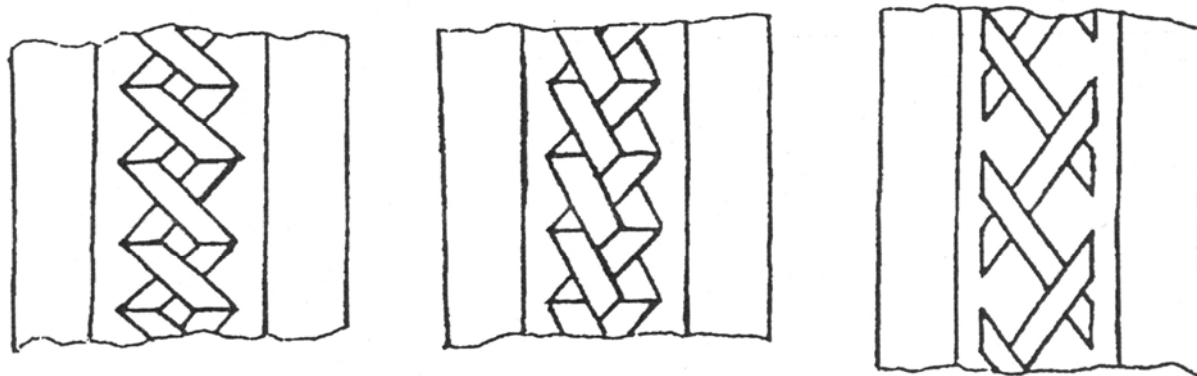
- A lyukasztásokat, perforálásokat különböző alakú, méretű kézi lyukasztókkal, vagy lyukasztógépekkel végzik. A lyukasztások alá – a változatos díszítések kialakítása céljából – eltérő színű alátétanyagokat ragasztanak, vagy különböző fűzésekkel díszítik.

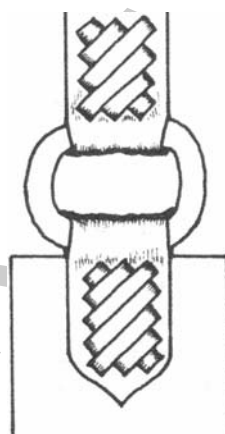
31. ábra. Fűzéses díszítés¹⁷

¹⁶ Forrás: Kovácsyné Szemenyei Katalin: Cipőipari alapismeretek, 26. old. 21. ábra, Országos Pedagógiai Intézet, 1986.

- A lyukasztás folyamata: a lyukasztás helyének kijelölése (csontkéssel, jelölőtűvel, vagy jelölő körzővel), lyukasztás (kézi-, vagy gépi lyukasztóval, vagy a kiütőkésbe épített lyukasztókkal), alátétbőr aláragasztása, levarrás (bőrvarrógéppel).
- Fűzéssel (szironyozással) díszítik és összeerősítik a különböző bőrből készített dísz tárgyakat, tokokat, kézműves termékek alkatrészeit. Fűzéssel felerősíthetnek fogókat és fogótartókat, és összeerősíthetnek különböző termékeket, tokokat is.

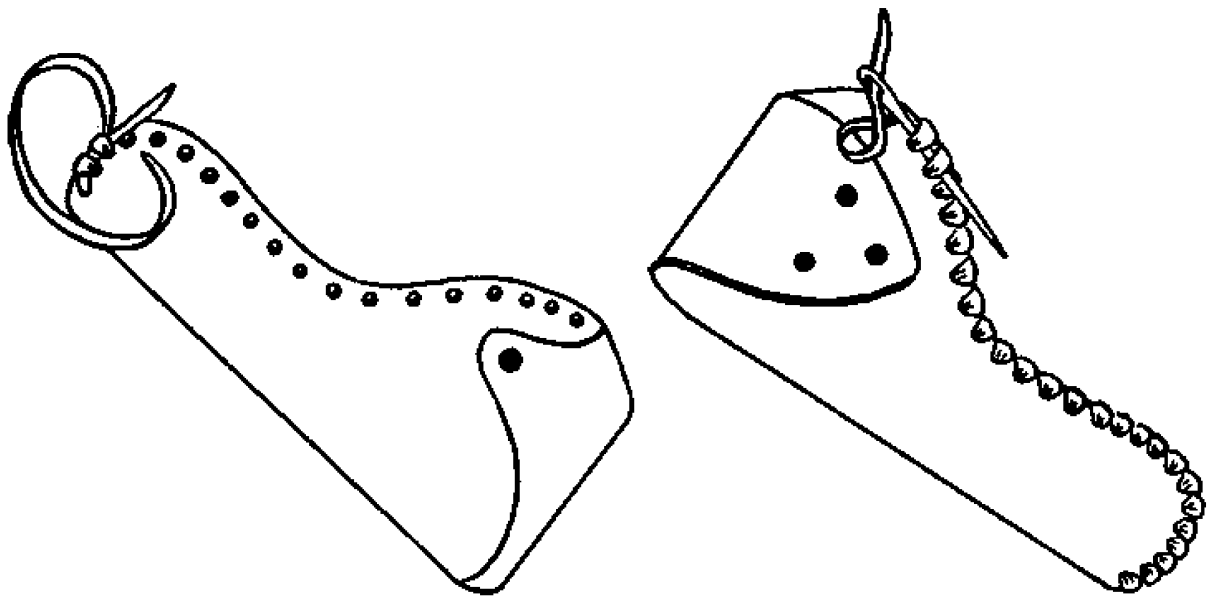
32. ábra. Fűzésminták

33. ábra. Fűzéssel felerősített fogó és fogótartó¹⁸

¹⁷ Forrás: Lay Istvánné– Miklós Gyuláné: Bőrtárgykészítő szakmai ismeret II.,45. old. 44. ábra, Nemzeti Szakképzési Intézet, 1998.

¹⁸ Forrás: Lay Istvánné– Miklós Gyuláné: Bőrtárgykészítő szakmai ismeret II.,17. old. 13. ábra, Nemzeti Szakképzési Intézet, 1998.

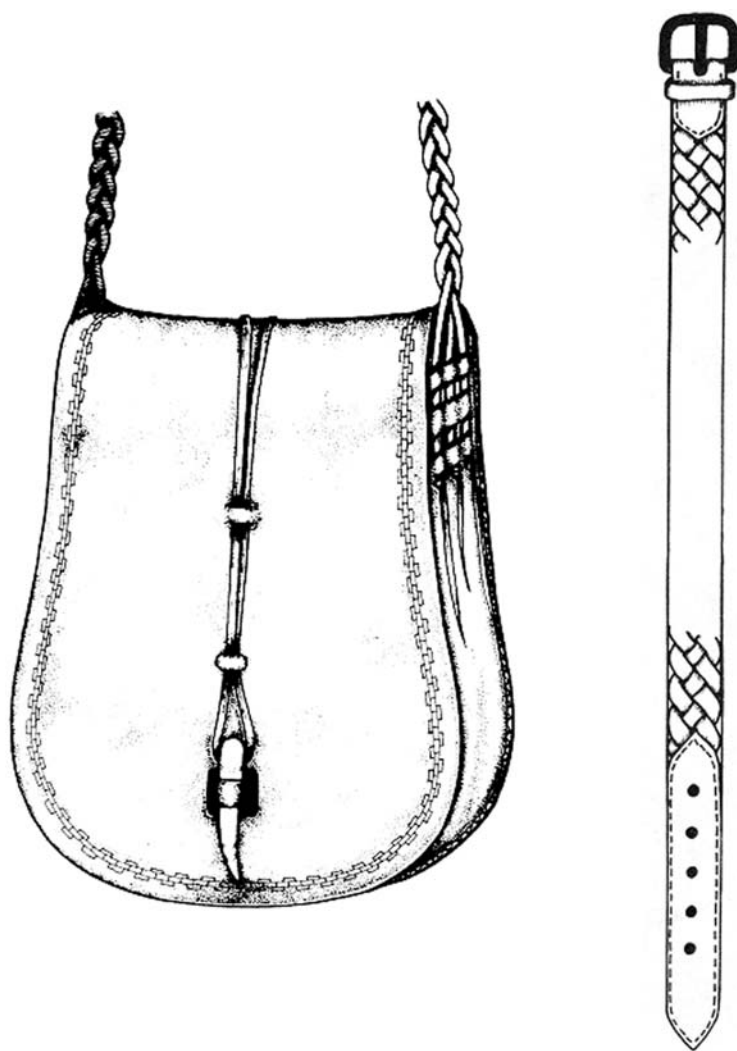
34. ábra. Fűzéssel összeerősített tok¹⁹

- A fűzés (szironyozás) 3–4 mm széles, a termékkel azonos, vagy eltérő színű bőrcsíkkal történik.
- A fűzés folyamata, eszközei: a fűzés helyének kijelölése (csontkéssel, jelölőtűvel, vagy jelölő körzővel), kilyukasztása (árral, vagy lyukasztóval), fűzés (tű, gyűszű), fűzőbőr rögzítése (a fűzés elején és a végén a szálvégeket az összeerősített rétegek közé, vagy a keresztirányú szálak alá kell elbujtatni, ragasztani).

1. 8. Fonott díszítések

- Fonással (fonott díszítéssel) készíthetünk fogókat, öveket, dísztárgyakat, karkötőket. A fonások is készülhetnek különböző típusú, és színű anyagszálakból, így még jobban kiemelhető a mintázat.

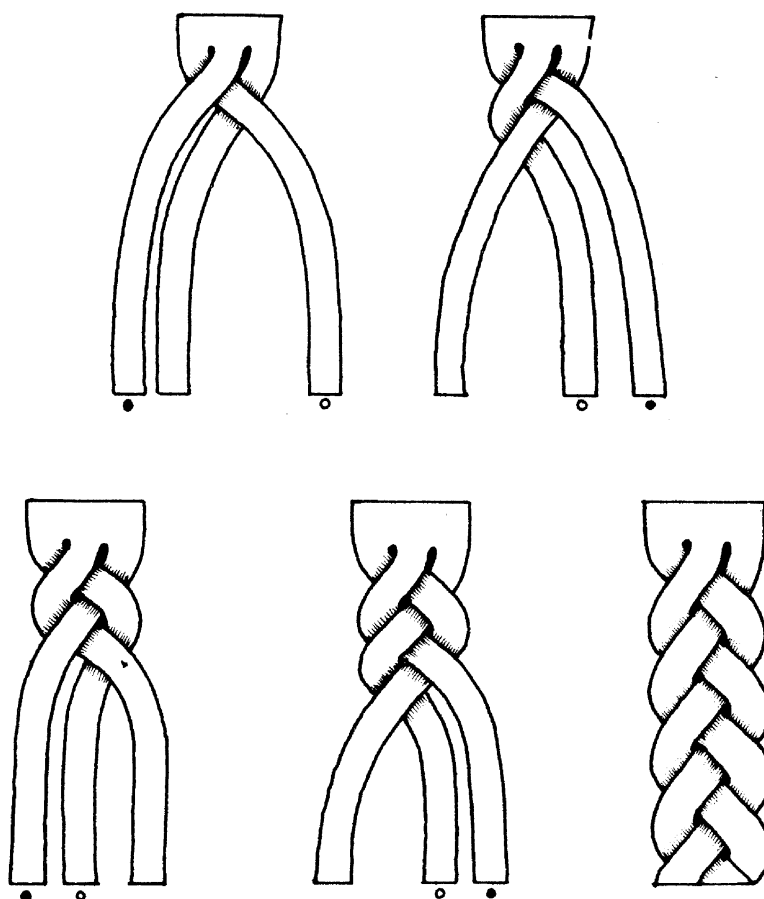
¹⁹ Forrás: Chris H. Groneman: Leather tooling and Carving, 24. old. 43.–44. ábra, Dover Publications, INC., New York, 1974.

35. ábra. Fonott fagó, és öv²⁰

- A fonás lehet lapos, vagy gömbölyű, 3 ágú, vagy több ágú.

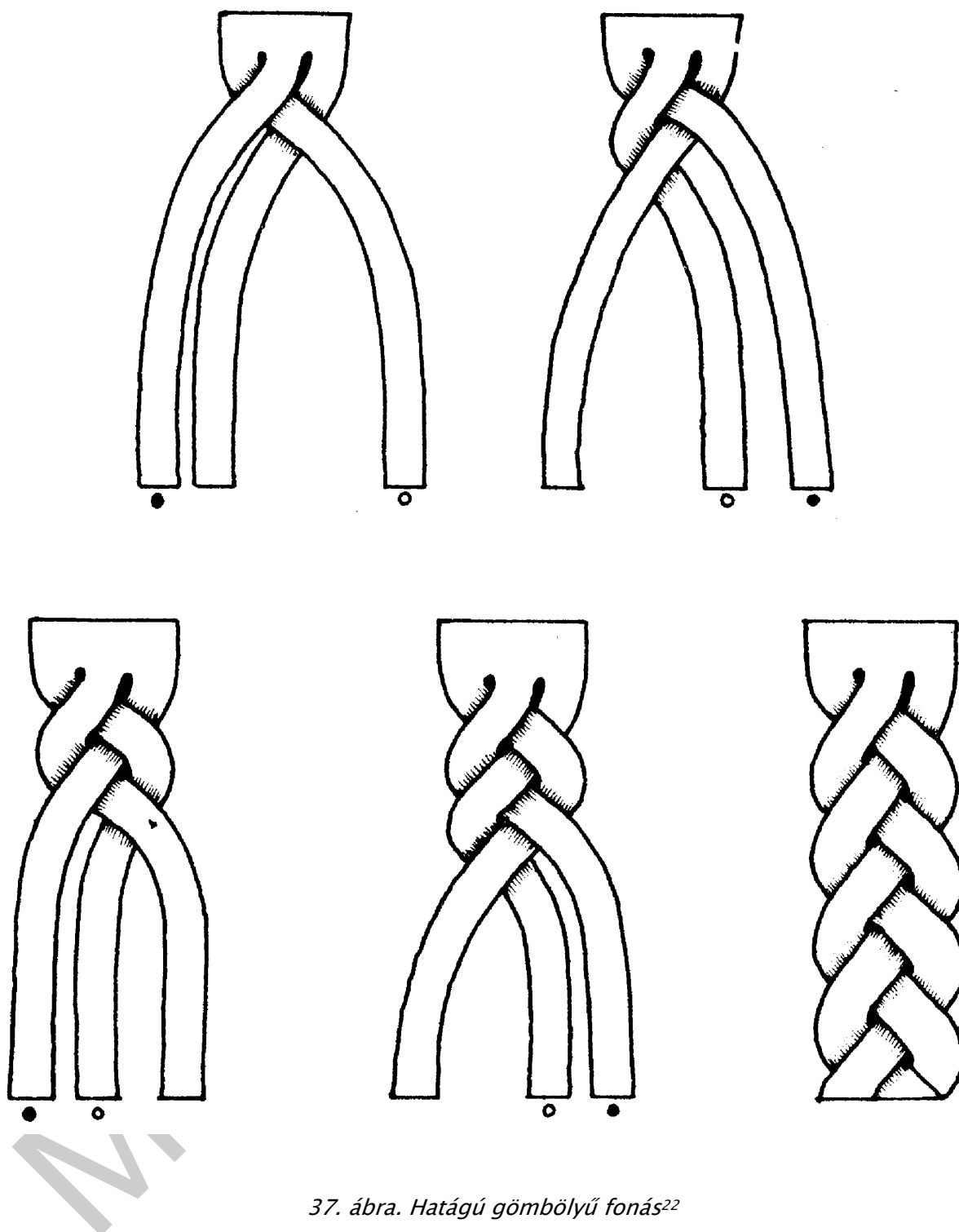
²⁰ Forrás: Lukovszky Ilona: Bőrművesség, 88. és 101. old., Múzsák Közművelődési Kiadó, Budapest 1986.

36. ábra. Három ágú lapos fonás²¹

- A lapos fonás számos variációban, tetszőleges számú szálból elkészíthető. A szálak lehetnek különállóak (eldolgozásuk egy másik alkatrésszel történik), egyik vagy mindkét oldalukon zártak.
- A gömbölyű, vagy henger alakú fonás négy, vagy több páros számú szálból készül. A végeket hurkolással, gombbal, bujtatóval dolgozzák el.

²¹ Forrás: Lukovszky Ilona: Bőrművesség, 52. old., Múzsák Közművelődési Kiadó, Budapest 1986.

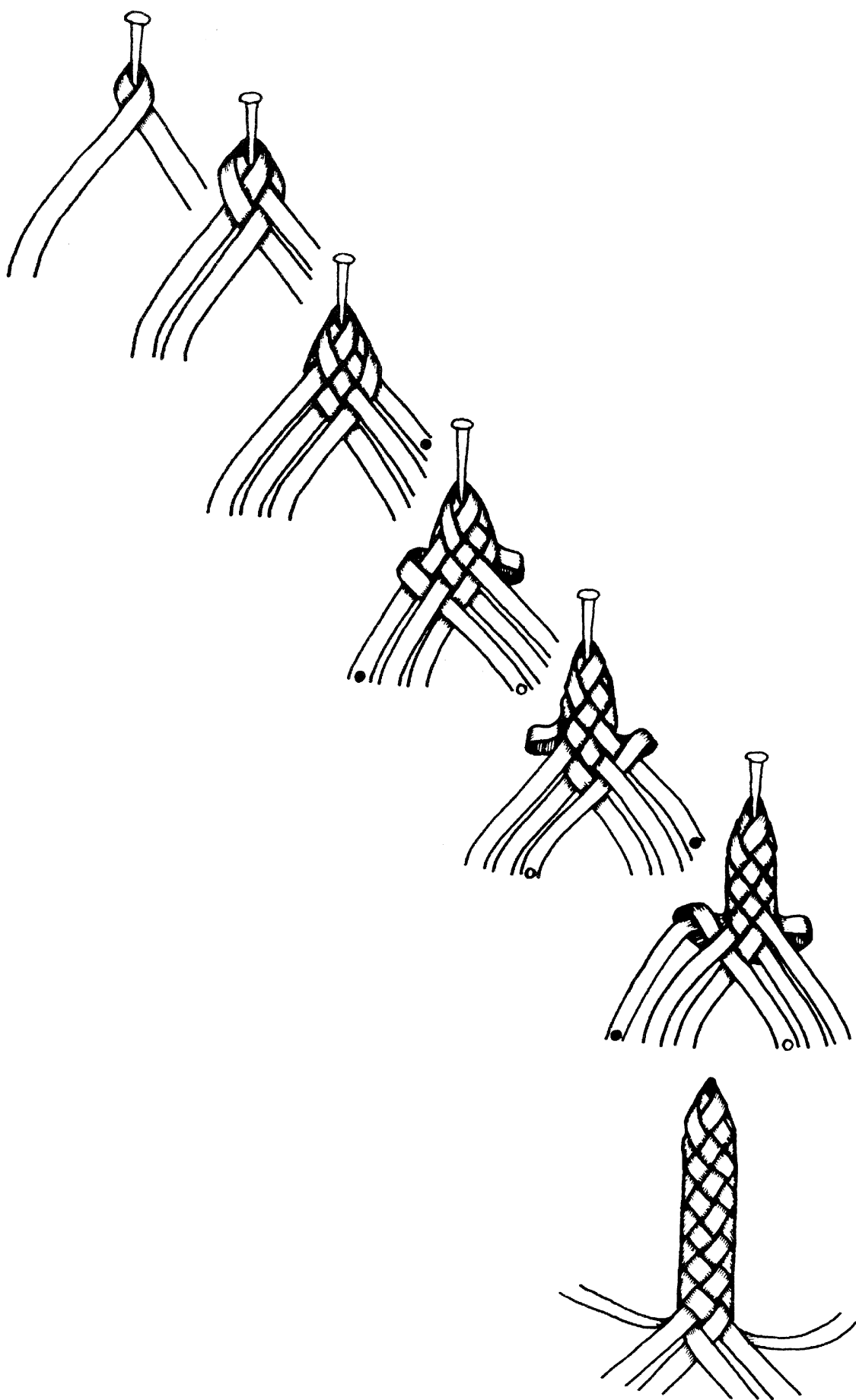
²² Forrás: Lukovszky Ilona: Bőrművesség, 55. old., Múzsák Közművelődési Kiadó, Budapest 1986.

1. 9. Egyéb kézműves díszítési technikák (batikolás, bőrintarzia, mozaik, vaknyomás, aranyozás, festés, metszés)

Az egyéb kézműves technikákat többnyire bőr dísz tárgyaknál alkalmazzák.

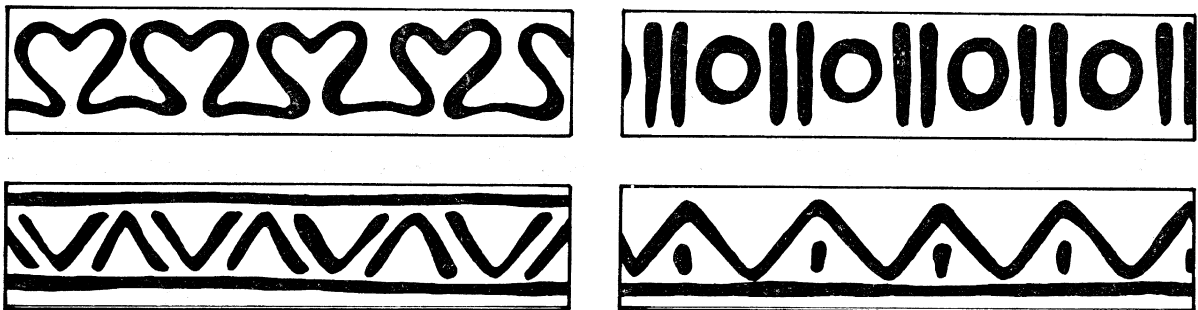
- Batikolás: technikája több ezer éves (a szó jávai eredetű, jelentése: írni, rajzolni). Batikolni natúr, vagy hordóban festett bőrt lehet. Műveletei: a motívumok lefedése meleg viaszba mártott batikoló pipával (maszkolás), a felület befestése, a viasz eltávolítása (papíron, textilen átvasalva), a felület lakkozása, zsírozása. Batikmintákat szemléltet az alábbi ábra.

MUNKANYAG

38. ábra. Batikminták²³

- Bőrintarzia (a fa-intarziához hasonló): a kivágott mintaelemeket levékonyítják és egy sima felületű erős alapbőrbe (amely egy negatív formán van) beragasztják, száradásig préselik, majd festik. Főleg kézműves dísz tárgyaknál alkalmazzák.
- Bőrmozaik: a mintázatot különböző színű néhány milliméteres bőr négyszögekből készítik, melyet ráragasztanak, vagy rávarrnak az alapbőr alkatrészekre. Főleg kézműves dísz tárgyaknál alkalmazzák.
- Vaknyomás nedvesített természetes bőryananyagba különböző mintázatú fémbélyegzőt nyomnak, préselnek. Főként dísz tárgyaknál, öveknél alkalmazzák. Vágott és behajtott termékek széleinek a díszítését – egy, vagy kétélű, melegített – szélező vassal végzik.

39. ábra. Szélezés²⁴

- Aranyozás (keleti eredetű díszítés): felmelegített szerszámmal kézzel-, vagy géppel az aranyfüstöt, az aranyport, vagy az aranyfóliát a bőrbe préselik. Ma már szinte kizárólag bélyegző-, márkázó gépekkel végzik az aranyozást. Alkalmazása dísz tárgyaknál, apróáruknál, alkalmi táskáknál.
- Festés: az azonos, vagy eltérő színű szélfestések gyakori díszítések minden bőrdíszműipari terméknél. Mindig az anyag típusának megfelelő festékekkel kell lefesteni az anyagszéleket. A természetes bőr alkatrészek szélét, a szélfestés előtt csiszolják. A különleges egyedi iparművészeti termékeket, dísz tárgyakat, női táskákat különböző kézi festéssel díszítik (40. ábra).

²³ Forrás: Lukovszky Ilona: Bőrművesség, 59. old., Múzsák Közművelődési Kiadó, Budapest 1986.

²⁴ Forrás: Valerie Michael: The leatherworking handbook, 80. old. 14. ábra, Wellington House, UK., 1993.

- Legszébben a pergament bőroket lehet festeni. A festés folyamata: viasszal bekenik azt a területet, ahol nem akarják befesteni, festés, majd a viasz eltávolítása. Zsírozással (parafin, faggyú) mélyítik, tartósabbá teszik a festést.

40. ábra. Kézzel festett táskák, és öv²⁵

A díszítések követelményei:

- A termék típusának, anyagának megfelelő legyen,
- Esztétikus, ízléses legyen,
- Pontos, arányos legyen,
- Tartós legyen,
- Ne gyengítse az anyagot, ne rontsa a szilárdsági tulajdonságokat,
- Ne okozzon minőségromlást.

Összefoglalás

²⁵ Forrás: Szilvitzky Margit: A farmertől az ünneplőig, 38., 40., 41. old. Corvina Kiadó, Budapest 1982.

Összefoglalásként válasz a felvetett esetre**Az adott üzem díszítési módjainak eldöntésénél fontos szempontok az alábbiak:**

A díszítési módok kiválasztásánál figyelembe kell venni:

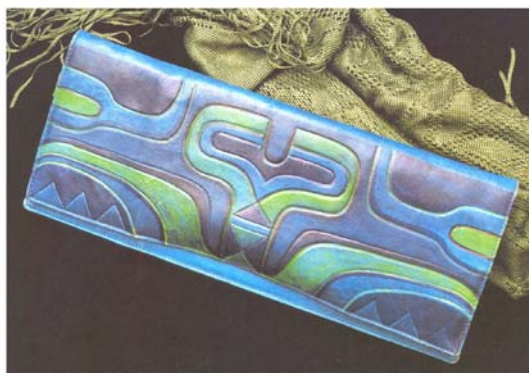
- a mindenkori divatot,
- a piac igényeit,
- a gyártandó termékek típusát, anyagát,
- az adott üzem gyártási feltételeit.
- a piac igényeit,
- a gyártandó termékek típusát, anyagát,
- az adott üzem gyártási feltételeit.

Mindenképpen díszített termékeket célszerű gyártani, mert így magasabb áron és jobban eladhatják a különböző esztétikus kivitelű termékeket.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

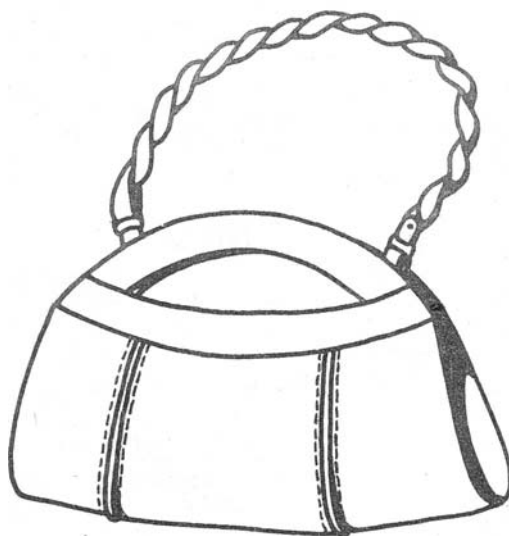
1. Végezzen gyűjtőmunkát – múzeumokban, interneten – régebbi korok bőrdíszítési technikáiról!

2. Készítsen munkatársaival közösen falra kirakható szemléltető tablókat a különböző díszítési módokról!
3. Készítsen különböző varrásos díszítéseket, azonos, vagy eltérő színű cérnával!
4. Keressen különböző a természetben található anyagokat – pl. csigákat kagylókat, különböző terméseket, ágakat – domborításokhoz, és végezze el a domborítást!
5. Elemezze egy adott termék díszítési módját (például az alábbi termék díszítését)!

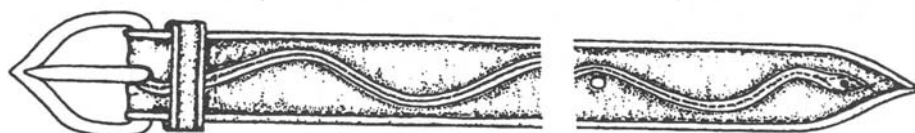
41. ábra. Díszítések

6. Látogasson el munkatársaival egy nagyfrekvenciás hegesztést végző üzemben és tekintse meg a hegesztett díszítéseket!
7. Készítse el munkatársaival az alábbi övet, zsinóros domborítással!

42. ábra. Öv²⁶

8. Készítse el az alábbi fonott díszítéseket!

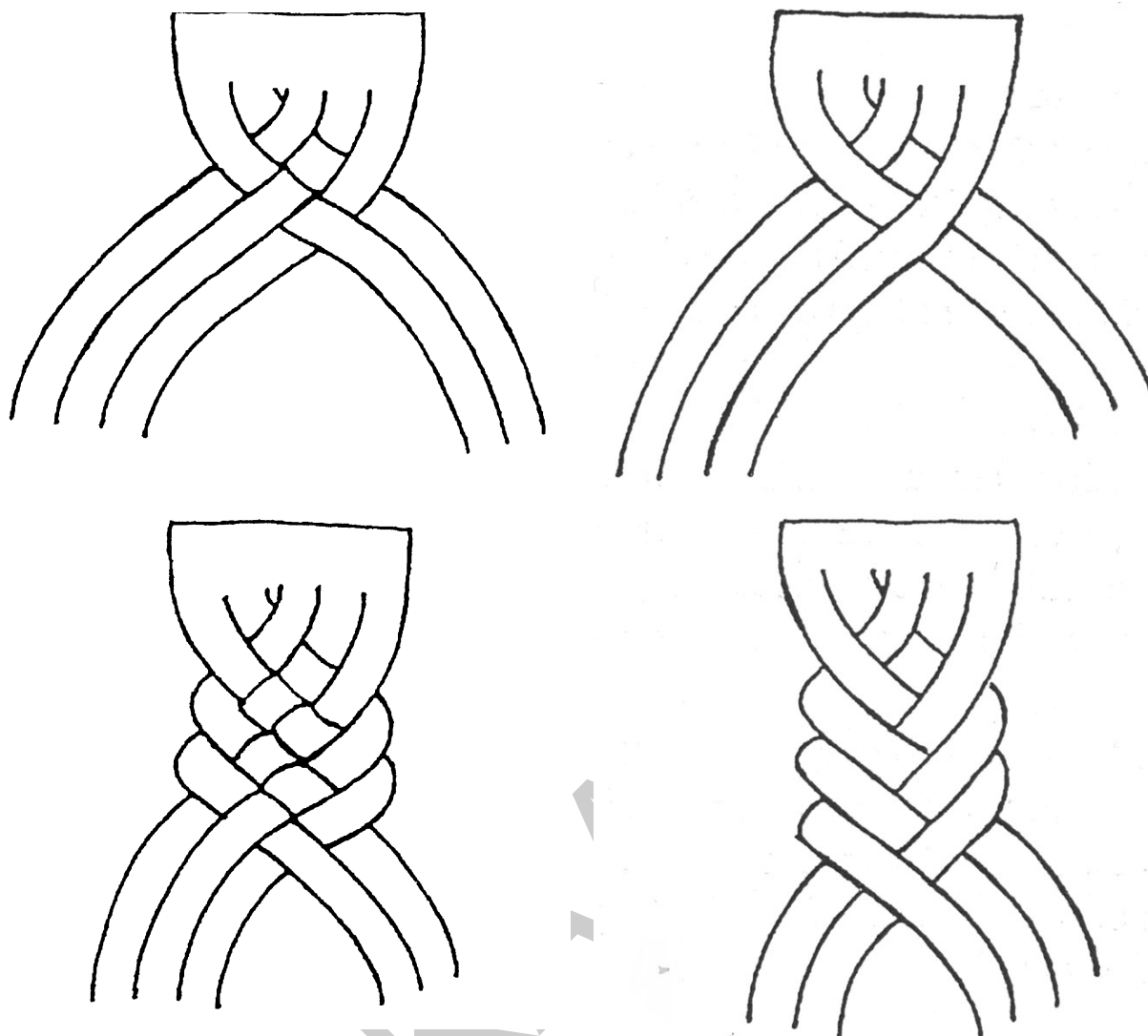
43. ábra. Fonások

Megoldások

3. A díszítési mód elemzése:

- A fogó fonott díszítésű,
- A főrészen két paszpól és díszvarrás található.

²⁶ Forrás: Lay Istvánné– Miklós Gyuláné: Bőrtárgykészítő szakmai ismeret II. 96. old. 80. ábra, Nemzeti Szakképzési Intézet, 1998.

44. ábra. Díszítések

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK**1. feladat**

Egészítse ki az alábbiakat!

A díszítési módját befolyásolják a következő tényezők:

2. feladat

Sorolja fel az alábbi termékek legjellemzőbb díszítési módjait!

	Termékek megnevezése	Jellemző díszítési módok
Övek		
Apróárúk		
Női táskák		
Aktatáskák		

3. feladat

Rajzoljon öt különböző lyukasztómintát!

4. feladat

Sorolja fel a kézműipari díszítéseket!

5. feladat

Foglalja össze a lyukasztás, perforálás káros minőségi következményeit!

A lyukasztás, perforálás káros minőségi következményei:

6. feladat

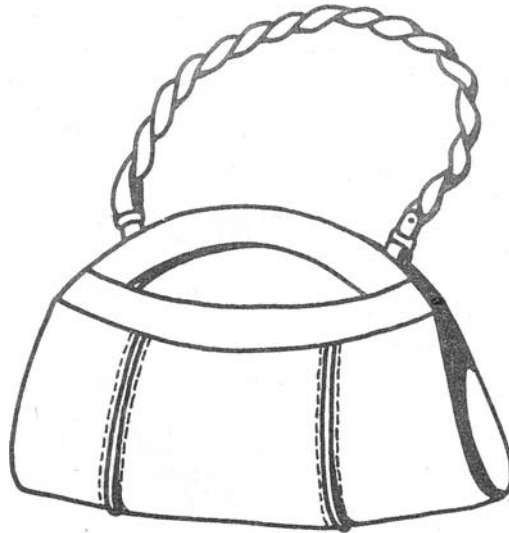
Hasonlítsa össze a húzott és a rakott ráncokat!

Húzott ráncok

Rakott ráncok

7. feladat

Sorolja fel, hogy milyen díszítési módokat lát az alábbi terméken!

45. ábra. Díszítési módok²⁷

Díszítési módok:

8. feladat

Egészítse ki az alábbiakat (díszítések követelményeit)!

A díszítések követelményei:

- A megfelelő legyen,
- Esztétikus, legyen,
-, arányos legyen,
- Tartós legyen,

²⁷ Forrás: Lukovszky Ilona: Bőrművesség, 88. old. Múzsák Közművelődési Kiadó, Budapest 1986.

- Ne gyengítse az anyagot, ne rontsa,
- Ne okozzonromlást.

9. feladat

Soroljon fel legalább öt különböző varrásos díszítést!

Varrásos díszítések:

10. feladat

Sorolja fel a rátétek felerősítési módjait!

A rátétek felerősítési módjai:

MEGOLDÁSOK

1. feladat

A díszítési módját befolyásolják a következő tényezők:

- a mindenkori divat,
- a termékek típusa, rendeltetése,
- a termékek anyaga,
- esztétikai és minőségi,
- gazdaságossági szempontok.

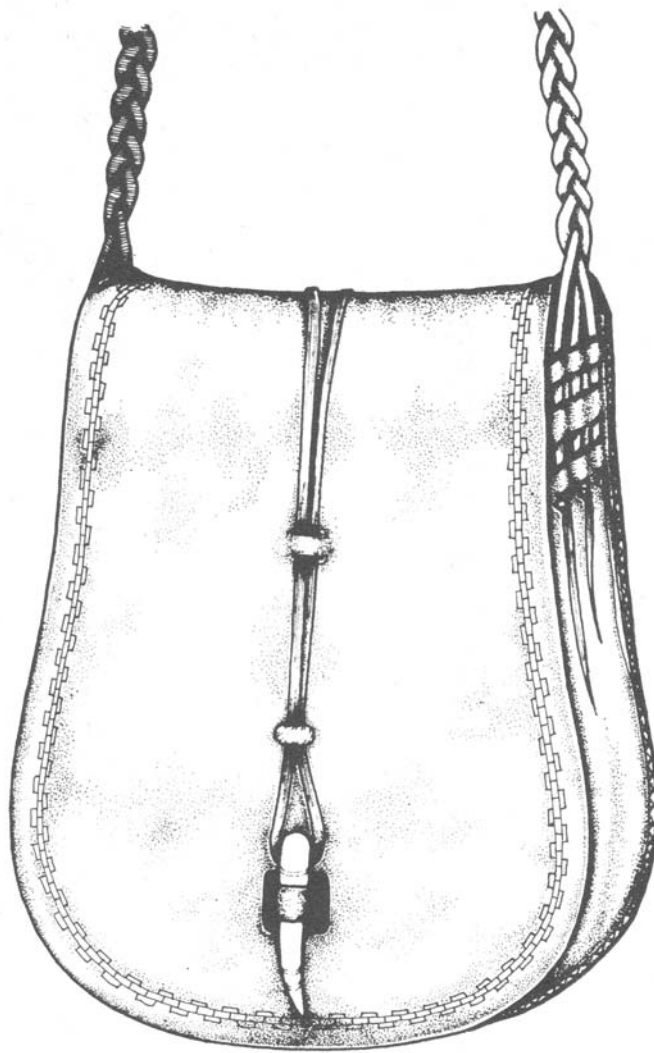
2. feladat

A termékek legjellemzőbb díszítési módjai:

Termékek megnevezése	Jellemző díszítési módok
Övek	Díszvarrás, vaknyomás, szélezés, domborítás, fonás, fém rátét (különböző szegecsek), széléfestés
Apróáruk	Díszvarrás, rátét (saját anyagból, vagy fém monogram), szélezés, vaknyomás, széléfestés, szegés,
Női táskák	Díszvarrás, domborítás, fonás, fűzés, rátét, széléfestés, szegés, ráncolás
Aktatáskák	Díszvarrás, domborítás, rátét, széléfestés, szegés

3. feladat

Lyukasztóminták:

46. ábra. Lyukasztóminták

4. feladat

Kézműipari díszítések:

- fűzés (szironyozás),
- vaknyomás,
- aranyozás,
- mozaik,
- intarzia,
- batikolás.

5. feladat

A lyukasztás, perforálás káros minőségi következményei:

- Gyengíti az anyagot,

- Alá kell ragasztani alátétbőrrel,
- Szálazódó anyagoknál nem alkalmazható.

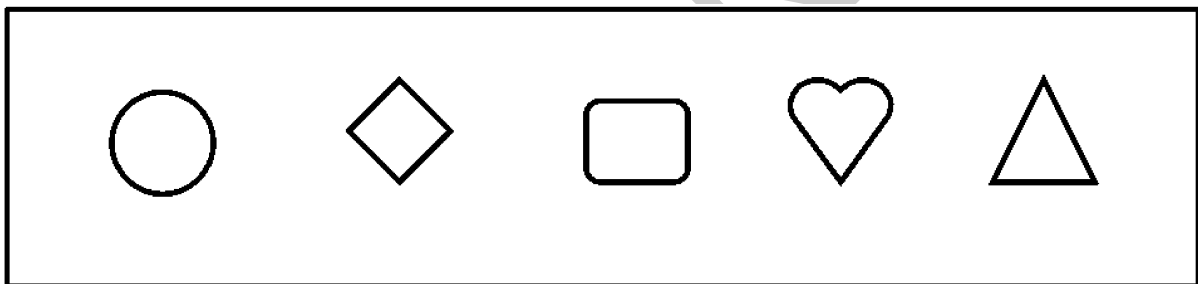
6. feladat

A húzott és a rakott ráncok összehasonlítása:

Húzott ráncok	Rakott ráncok
Apró, szabálytalan,	Arányos, páros,
Nem szerkeszthető meg,	Előre megszerkeszthető,
A termék puha szerkezetű,	A termék lehet betétezett és betét nélküli,
Gumival, cérnával, saját anyagával húzott.	Betétre jelölés szerint lerakott.

7. feladat

Díszítési módok:

47. ábra. Díszítési módok

- Fűzés (a fedélrészén),
- Fonás (a fogó),
- Csontmunka (a záró elem).

8. feladat

A díszítések követelményei:

- A termék típusának, anyagának megfelelő legyen,
- Esztétikus, ízléses legyen,
- Pontos, arányos legyen,
- Tartós legyen,
- Ne gyengítse az anyagot, ne rontsa a szilárdsági tulajdonságokat,
- Ne okozzon minőségromlást.

9. feladat

Varrásos díszítések:

- Tűzőöltés,
- Cikk-cakk öltés,
- Kézi-gépi hímzés,
- Különböző méretű öltések,
- Különböző-, vagy a termékkel azonos színű öltések.

10. feladat

A rátétek felerősítési módjai:

- Kézi- vagy gépi varrással,
- Fűzéssel,
- Szegecseléssel, fém lábakkal-, csavarral,
- Nagyfrekvenciás hegesztéssel műbőröknél, műanyagoknál.

JELÖLÉSEK

ESETFELVETÉS – MUNKAHELYZET

Egy bőrdíszmű-ipari üzemben dolgozik, ahol nagyon igényes, és nagy pontosságot megkövetelő termékeket fognak gyártani. A különböző bőrdíszműipari termékek elkészítésének, díszítésének, és az összeállításának a pontosságát, a pontos egyértelmű jelölések biztosítják. Ezért a különböző műveletek végrehajtásához pontos jelölésekre van szükség.

Az a feladata, hogy az adott üzemben meghatározza az alkalmazandó, jelölések módjait. A megfelelő módszerek kiválasztásához vizsgálja meg a jelölések fajtáit, és beszélje meg munkatársaival a leghatékonyabb megoldások alkalmazási lehetőségeit.

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

A jelölés a pontos munka alapja, ezért minden művelet végrehajtása előtt alkalmazzák.

Az alkatrészeknek mindig azt az oldalát kell jelölni amelyiken a megmunkálást végzik. A varrások, fűzések, díszítések, lyukasztások helyét a színoldalon jelölik. A vékonyítások, behajtások helyét, szélességét, a törésvonalakat a húsoldalon (az anyag hátoldalán) jelölik.

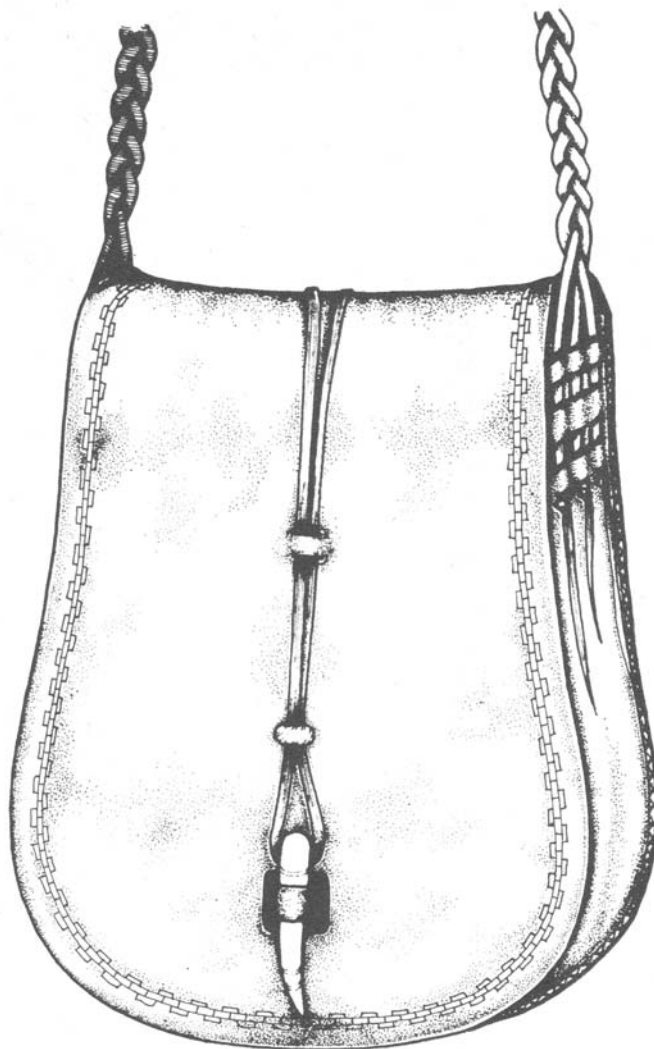
1. A bőrdíszműipari termékek, alkatrészeinek jelölési módjai

A termékek jelölési módjait, eszközeit több tényező is befolyásolja. Ezek a befolyásoló tényezők az alábbiak:

- A jelölés célja:
 - varrat helye,
 - zár, vagy díszítőelem helye,
 - külső-, vagy belső alkatrész illesztési pontja,
 - alkatrészek összevarrásának illesztési pontjai,
 - méret és márkajelzések.
- A jelölendő anyag fajtája, színe,
- A rendelkezésre álló jelölőeszközök, szerszámok, gépek.

A jelölés célja:

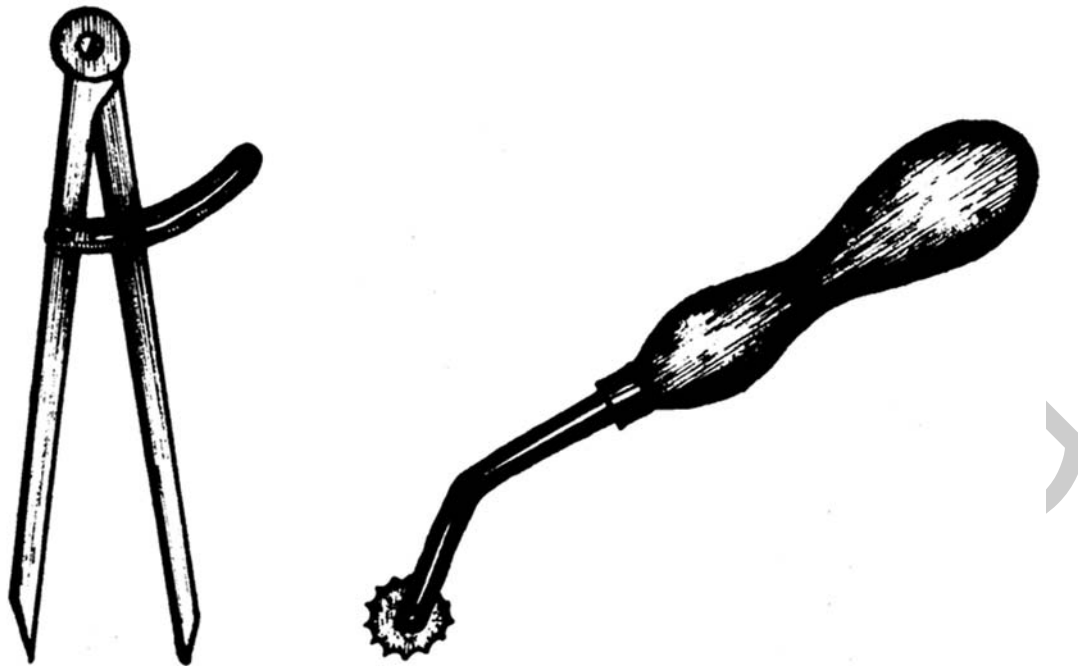
- A *varratok* helyét, ha díszvarrás letisztítható (lemosható) jelölő ceruzával, vagy jelölőgéppel, ezüstözött fóliával végzik. Az alkatrészek szélével párhuzamos varrat helyét jelölő körzővel jelölik. Kézi varrásnál az öltések helyét jelölő körzővel, vagy jelölő görgővel, rádlival (öltések távolságát) végzik.

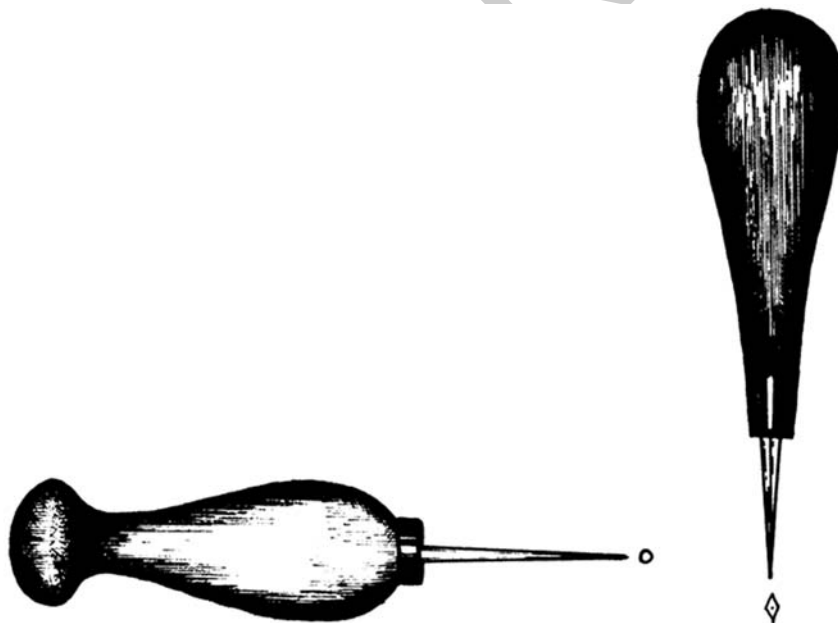
48. ábra. Jelölő körző és jelölő görgő (rádli)²⁸

- A *zár, kellékek, vagy díszítőelemek* helyét jelölő árral jelölik. A zárok helyének jelölési módját a zár felerősítő elemei döntik el. A lyukasztásokat jelölőminta segítségével, vagy jelölő körzővel (lyukasztási távolságok beállításával) végzik. Kerek lyukaknak a középpontját jelölik, az oválisnak a középtengelyét és a végpontjait.

²⁸ Forrás: Lukovszky Ilona: Bőrművesség, 32. old. 11.-12. ábra, Múzsák Közművelődési Kiadó, Budapest 1986.

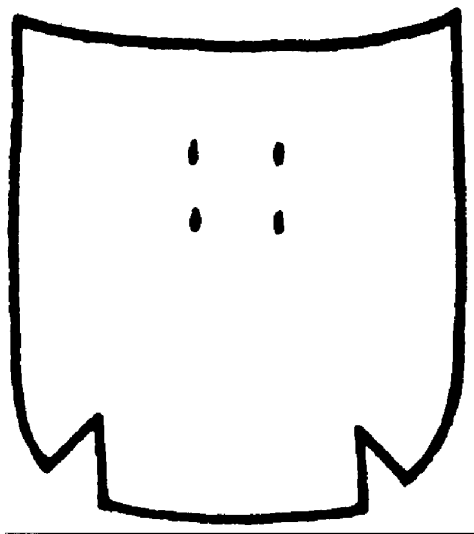
49. ábra. Jelölő ár (tű hegyű, és vágó hegyű)²⁹

50. ábra. Zár helyének jelölése

²⁹ Forrás: Lukovszky Ilona: Bőrművesség, 32. old., Múzsák Közművelődési Kiadó, Budapest 1986.

- A *külső-, vagy belső alkatrészek illesztési pontjait* jelölő árral jelölik. Az alkatrészek összevarrásának illesztési pontjait bevágásokkal, csípésekkel, jelölő pontokkal tűvel, vagy ceruzával jelölik.

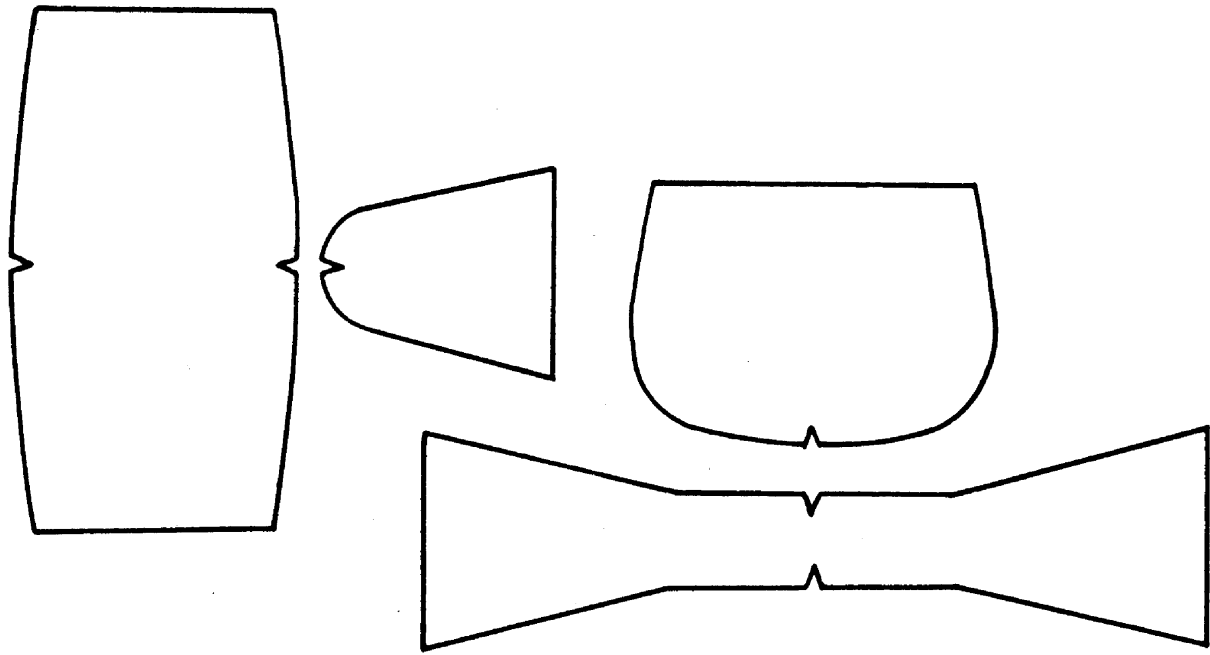
51. ábra. Középjelölések³⁰

- A *méret- és márkajelzéseket* bélyegző-, márkázó gépekkel (ezüst, vagy aranyfólia alkalmazásával), jelölik. Természetes bőryanagoknál alkalmaznak vaknyomást, vagy lézeres jelölést is.

A jelölendő anyag fajtája, színe:

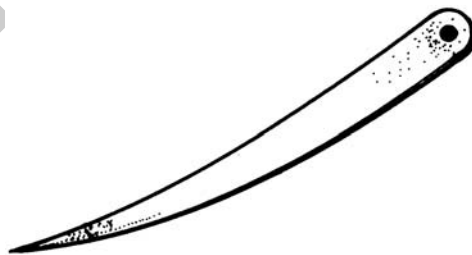
- A jelölési módot, a jelölőeszköz kiválasztását nagymértékben befolyásolja az anyag fajtája, színe.
- Egy velúr, vagy nubuk bőryanagot csontkéssel, vagy könnyen letisztítható jelölőceruzával jelölik.

³⁰ Forrás: Szűcs Jenő: Bőrdíszműves technológia, 225. old. 202. ábra, Műszaki Könyvkiadó, Budapest 1972.

52. ábra. Csontkés

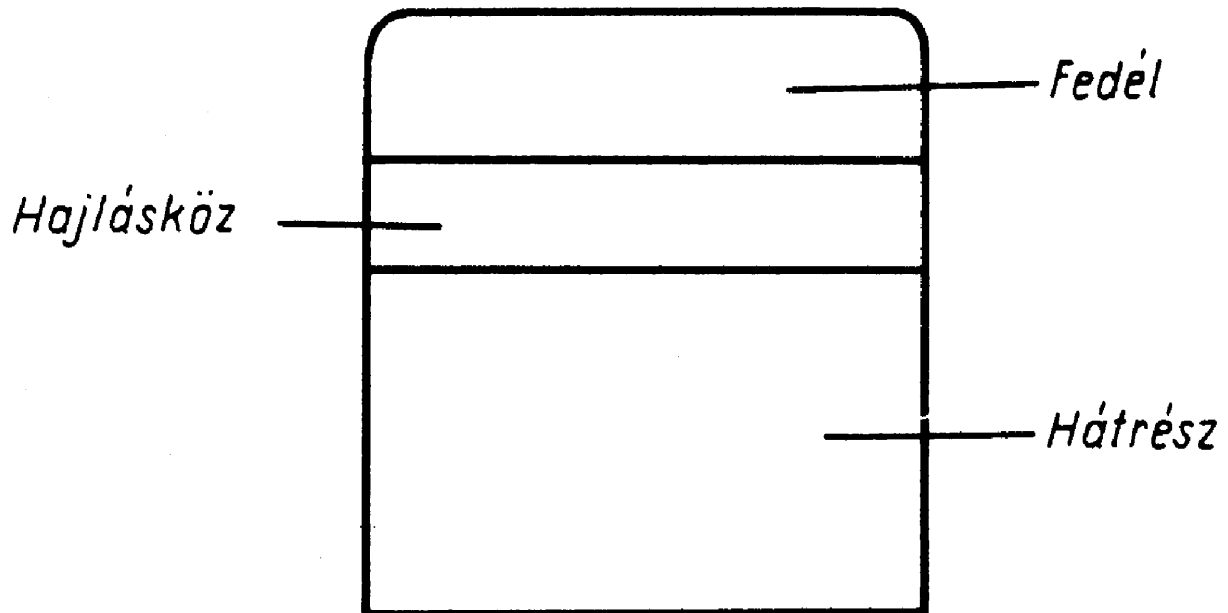
- A világos színű műbőröket, bőryananyagokat nem szabad beszívódó festékekkel, jelölőtollal jelölni. Világos bőröknél, könnyen letisztítható, puha grafit ceruzával végzik a jelölést.
- A vékony, sérülékeny felületű bőryananyagokat jelölő ceruzával jelölnék. Nem jelölhetők hegyes ceruzával, vagy jelölőtollal, mert könnyen megsérülhet az anyag felülete.
- A textil bélésanyagok jelölésénél nem szabad vágó hegyű árat alkalmazni, mert elvágja a textilszálakat, és vigyázni kell az anyag tisztaságára is.
- Betétanyagoknál a törésvonal jelölése árral történik, a jelölés nem nyomódhat át a külső anyagon.

53. ábra. Törésvonal jelölése³¹

³¹ Forrás: Szűcs Jenő: Bőrdíszműves technológia, 13. old. 9. ábra, Műszaki Könyvkiadó, Budapest 1972.

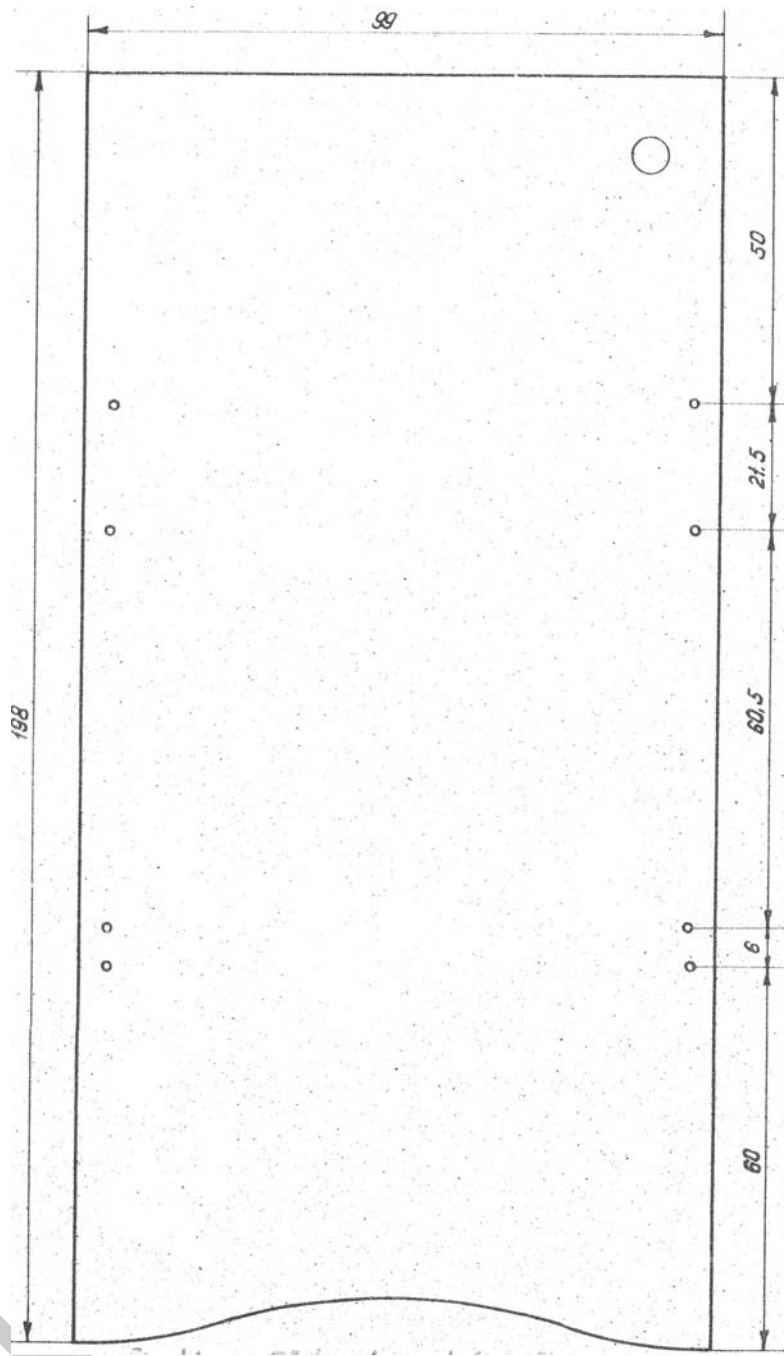
A rendelkezésre álló jelölőeszközök, szerszámok, gépek:

- A jelöléseket elkészíthetik:
 - vonalzó mellett (egyenes vonalaknál), dolgozó-, vagy szabásminta szerint jelölő ceruzával, tollal,

54. ábra. Főréss dolgozó (jelölő) minta

- jelölőgéppel, ezüsthólia és jelölősablon alkalmazásával,

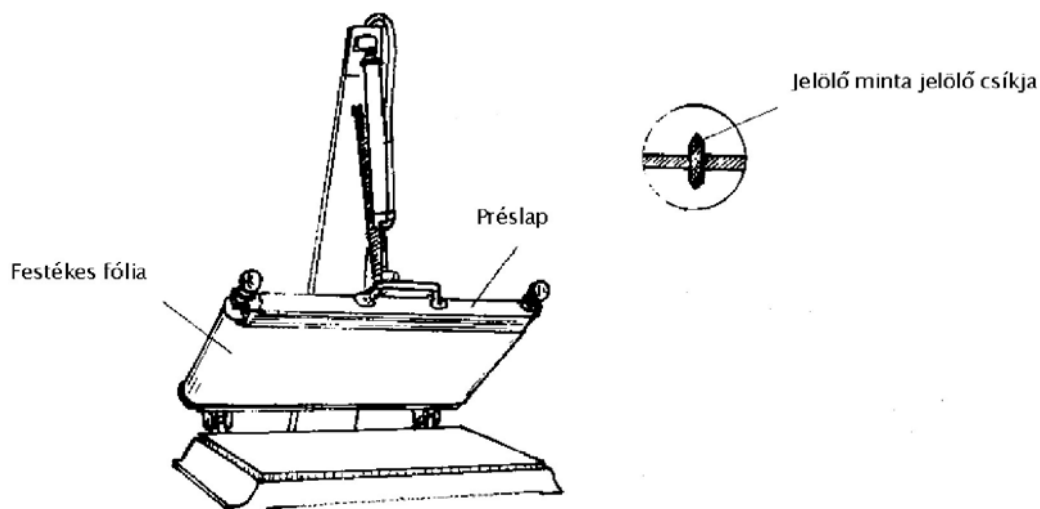

55. ábra

56. ábra. Jelölőgép³²

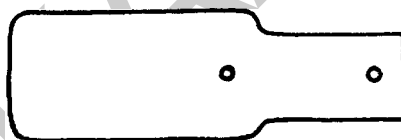
³² Forrás: Kátai István: Cipőipari géptan, 12. old. 1.4. ábra, Ipari Minisztérium, Budapest 1988.

- kiütő-késekbe beépített jelölőtűkkel, lyukasztókkal, csípésekkel, kivágásokkal (49. ábra),

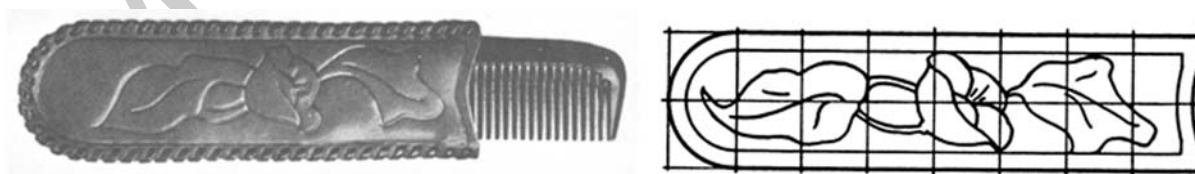
57. ábra. Kiütő-késbe beépített lyukasztók

- a különböző párhuzamosokat jelölő körzővel,
- a különböző motívumok vonalait vékony papíron keresztül csontkéssel, vagy jelölőtűvel, a rajzolt minta átjelölésével,

58. ábra. Motívumok jelölő mintája³³

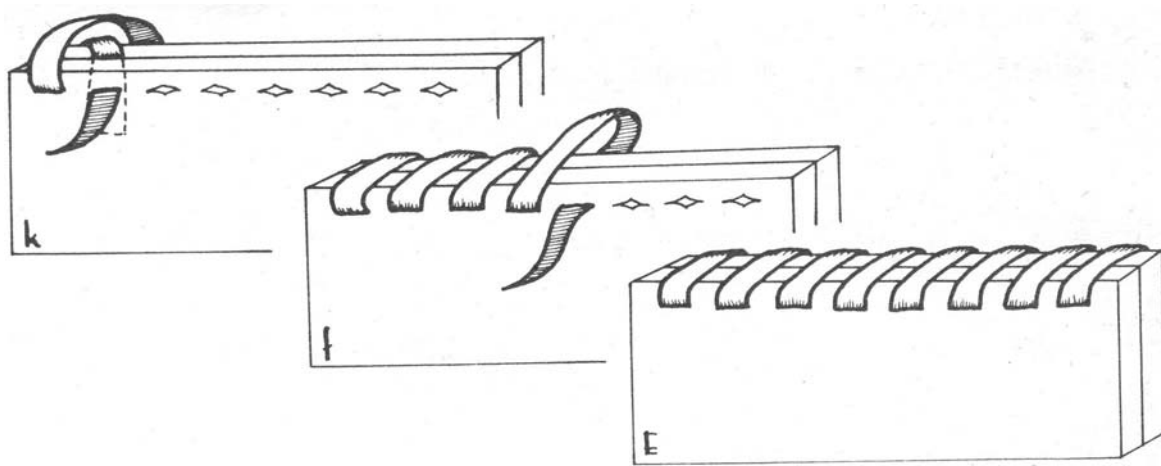
- a kézi varrás, a fűzés helyének jelölése (lyukasztása) vágóhegyű árral, vagy lyukasztóval végezhető,

59. ábra. Fűzések helyének jelölése, lyukasztása³⁴

³³ Forrás: Chris H. Groneman: Leather tooling and Carving, 35. old. 65. ábra, 36. old. 66. ábra, Dover Publications, INC., New York, 1974.

- a különböző illesztési pontokat dolgozóminta alapján árral, jelölő tollal, jelölőtűvel,

60. ábra. Jelölés dolgozóminta szerint árral³⁵

- natúr természetes bőryanagok különböző jelölései elvégezhetők lézeres jelölő-berendezéssel.

2. A jelölés követelményei:

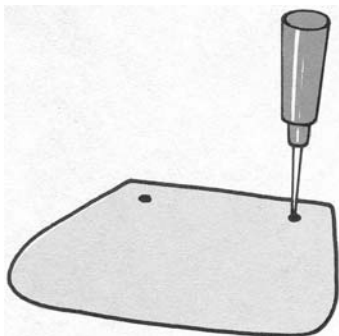
- Pontos legyen (biztosítsa az adott munkaművelet pontosságát),
- Egyértelmű legyen,
- Ne károsodjon az anyag:
 - ne sértse meg az anyag felületét,
 - ne szívódjon be a festék az anyagba,
 - ne vágja el az anyagot.
- Könnyen eltávolítható legyen,
- Nem látszódhat a kész terméken.

³⁴ Forrás: Lukovszky Ilona: Bőrművesség, 42. old., Múzsák Közművelődési Kiadó, Budapest 1986.

³⁵ Forrás: Beczner Farkasné: Bőrdíszműves szakmai ismeret, 103. old. Műszaki Könyvkiadó, Budapest 1993.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

1. Végezzen különböző anyagokon-, alkatrészeken-, mintákon szakszerű, pontos jelöléseket!
2. Készítsenek munkatársaival közösen falra kirakható szemléltető (rajzos) tablót a különböző jelölési módokról!
3. Határozza meg az ábrán látható jelölések célját, típusát, módját!

61. ábra. Jelölések³⁶

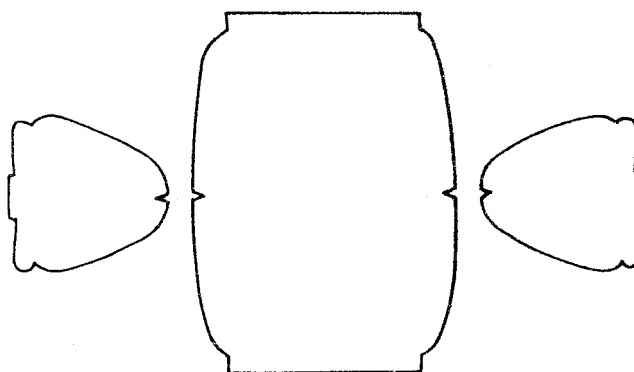
4. Készítsen tetszőleges jelölő mintát (dolgozó mintát)!

Megoldások

3. A jelölések célja, típusa, módja:

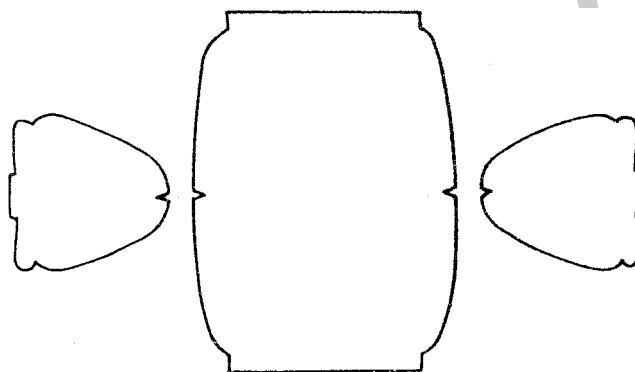
- Összeállítás,
- Középjelölés (csípés),
- Kiütő-késbe beépítve,

³⁶ Forrás: Szűcs Jenő: Bőrdíszműves technológia, 239. old.215. ábra, Műszaki Könyvkiadó, Budapest 1972.

62. ábra. Jelölések

4. Tetszőleges jelölő minta (dolgozó minta):

63. ábra. Zár-, törésvonal- és varrat jelölő minta³⁷

³⁷ Forrás: Fogarasi Katalin: Bőrdíszműves szakrajz, 214. old. 318. ábra, Műszaki Könyvkiadó, Budapest 1983.

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

Egészítse ki az alábbi mondatot!

A jelölés biztosítja munkavégzést. Ezért
végrehajtása előtt alkalmazzák.

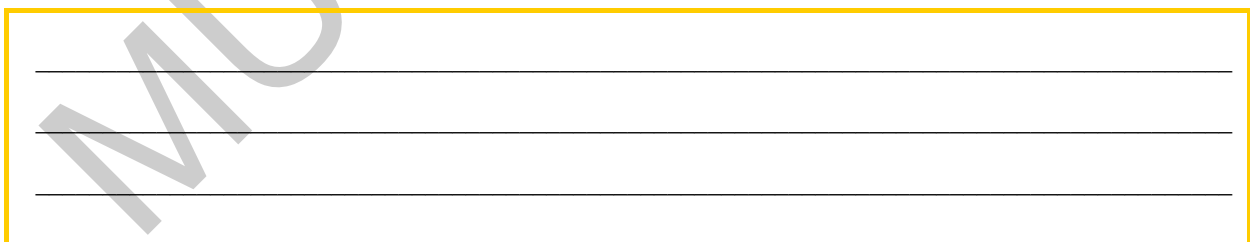
2. feladat

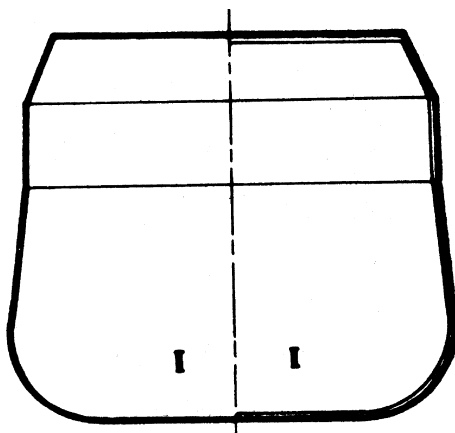
Sorolja fel a jelölés követelményeit!

3. feladat

Sorolja fel az alábbi ábrán látható jelölések jelentését!

64. ábra. Jelölések jelentése³⁸

4. feladat

Töltse ki az alábbi táblázatot!

Jelölés fajtája	Jelölő eszköz
Világos bőrön, varratvonal jelölése	
Bélésen jelölési pont	
Övön lyukasztások	
Fedélrész felvarrási helye	
Márkajelölés	
Bonyolult díszvarrat motívum	

³⁸ Forrás: Beczner Farkasné: Bőrdíszműves szakmai ismeret, 111. old. 91. ábra, Műszaki Könyvkiadó, Budapest 1993.

MEGOLDÁSOK

1. feladat

Mondat kiegészítés:

A jelölés biztosítja a pontos munkavégzést. Ezért minden művelet végrehajtása előtt alkalmazzák.

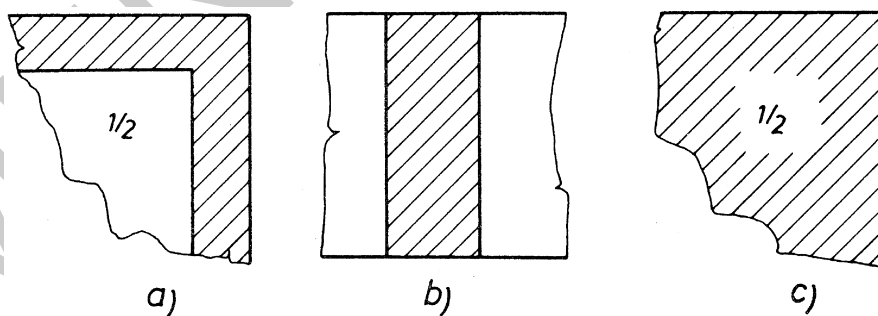
2. feladat

A jelölés követelményei:

- Pontos legyen (biztosítsa az adott munkaművelet pontosságát),
- Egyértelmű legyen,
- Ne károsodjon az anyag:
- Ne sértse meg az anyag felületét,
- Ne szívódjon be a festék az anyagba,
- Ne vágja el az anyagot.
- Könnyen eltávolítható legyen,
- Nem látszódhat a kész terméken.

3. feladat

Jelölések jelentése:

65. ábra. Jelölések jelentése

Vékonyítások:

- a) szélvékonyítás, félvastag,
- b) közkiemelés,
- c) teljes felületű, félvastag vékonyítás.

4. feladat

Táblázat kitöltése:

Jelölés fajtája	Jelölő eszköz
Világos bőrön, varratvonal jelölése	Sablon, puha grafit ceruza
Bélésen jelölési pont	Minta, gömbölyű hegyű ár
Övön lyukasztások	Minta, jelölő körző
Fedélrész felvarrási helye	Minta, árral, jelölő ceruzával
Márkajelölés	Bélyegző, márkázó gép, jelölő fólia
Bonyolult díszvarrat motívum	Jelölő minta, csontkés, jelölő tű, jelölő gép, jelölő fólia

IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM

Beczner Farkasné: Technológia, Ipari Minisztérium, Budapest 1990.

Beczner Farkasné: Bőrdíszműves szakmai ismeret, Műszaki Könyvkiadó, Budapest 1993.

Dr. Beke János– Kátai István: Bőripari géptan II. Műszaki Könyvkiadó, Budapest 1977.

Chris H. Groneman: Leather tooling and Carving, Dover Publications, INC., New York, 1974.

Csávás Imre: Bőrkonfekcióipari technológia I., Műszaki Könyvkiadó, Budapest 1984.

Éber Tamás: Bevezetés a bőrművességbe, Készítéstechnika jegyzet, Magyar Képzőművészeti Egyetem Tárgyrestaurátor Tanszék, 2008.

Ferenczy Aranka: Bőrkonfekció technológia, Ipari Minisztérium, Budapest, 1996.

Ferenczy Aranka: Bőrdíszműves szakmai ismeret II., Műszaki Könyvkiadó, Budapest 1993.

Fogarasi Katalin: Bőrdíszműves szakrajz, Műszaki Könyvkiadó, Budapest 1983.

Horváth András – Kátai István: Szakgéptan III., Ipari Minisztérium, Budapest 1987.

Kátai István: Géptan, Ipari Minisztérium, Budapest 1987.

Kátai István: Cipőipari géptan, Ipari Minisztérium, Budapest 1988.

Kováts Julianna: Cipőfelsőrész-készítő technológia I. Műszaki Könyvkiadó, Budapest 1976.

Kovácsyné Szemenyei Katalin: Cipőipari alapismeretek, Országos Pedagógiai Intézet, 1986.

Lay Istvánné– Miklós Gyuláné: Bőrtárgykészítő szakmai ismeret I.–II., Nemzeti Szakképzési Intézet, 1998.

Lukovszky Ilona: Bőrművesség, Múzsák Közművelődési Kiadó, Budapest 1986.

Miskolczi László: Bőrdíszműipari technológiák, Felsőfokú Könnyűipari Technikum, Bőripari Tanszék, Budapest 1967.

Rácz Tamás: Bőrdíszműves szakmai ismeretek, Műszaki Könyvkiadó, Budapest 1974.

Szilvitzky Margit: A farmertől az ünneplőig, Corvina Kiadó, Budapest 1982.

Szűcs Jenő: Bőrdíszműves technológia, Műszaki Könyvkiadó, Budapest 1972.

Valerie Michael: The leatherworking handbook, Wellington House, UK., 1993.

AJÁNLOTT IRODALOM

Dr. Beke János: Bőrfeldolgozóipari kézikönyv, Műszaki Könyvkiadó, Budapest 1978.

Minőségügyi útmutató, CD-ROM, BIMEO Kft., www.bimeo.hu

Ferenczy Aranka: Módszertani segédanyag 56. A gyártás-előkészítés a bőrfeldolgozó iparban című modul tanításához és értékeléséhez, NSZFI, Budapest, 2008. CD-ROM, ISBN szám: 978-963-264-047-1, NSZFI., www.nive.hu

Ferenczy Aranka: Módszertani segédanyag 57. A bőrfeldolgozó ipari termékek alkatrészeinek szabása, előkészítése című modul tanításához és értékeléséhez, NSZFI, Budapest, 2008. CD-ROM, ISBN szám: 978-963-264-048-8, NSZFI., www.nive.hu

MUNKANYELVI

A(z) 1331-06 modul 009-es szakmai tankönyvi tartalomeleme
felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
33 542 01 0100 21 01	Táskajavító
33 542 02 0100 31 01	Cipőfelsőrész-készítő
31 542 02 0100 31 01	Bőrtárgykészítő
31 542 02 0100 21 01	Szíjgyártó
33 542 01 1000 00 00	Bőrdíszműves
31 542 02 1000 00 00	Szíjgyártó és nyerges
33 542 02 1000 00 00	Cipész, cipőkészítő, cipőjavító

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:
10 óra

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1–2008–0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.
Telefon: (1) 210–1065, Fax: (1) 210–1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató